

Ο Ν Ο Υ Μ Α Σ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ένας λαός υφώνεται ήμα
δείξη πώς δε φοβάται την
ελευθερία—ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα έχει τους φυ-
σικούς της κανόνες.

ΒΗΛΑΡΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΣΤ

ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ 23 ΤΟΥ ΝΟΕΜΒΡΗ 1908

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΗ ΗΡΙΘ. 2

ΗΡΙΘΜΟΣ 319

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Οι πολυαγαπημένοι των θεών.
" " " Ποιητική τέχνη και γλώσσα
(τέλος).
ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ. Από το «Γύρο των Ωρών» —
"Ο Τσικάνοι.
Γ. ΑΒΑΖΟΣ. Στην Κάβο (συνέχεια).
Γ. Ν. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ. Γεν τον Έρωτα και τους
Έρωτας.
Κ** Από τον Έρωτα κόσμο—Η Τέχνη και η Έπι-
στήμη.
ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Γ. Ζερβός.
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ—Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ—ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜ-
ΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΟΙ ΠΟΛΥΑΓΑΠΗΜΕΝΟΙ ΤΩΝ ΘΕΩΝ

Κ' ύστερ' από τα χλωρά νεκρολούλουδα
του κ. Κακλαμάνου, κ' ύστερ' από το χαρα-
κτηριστικό άρθρο του κ. Παππά στο «Monde
Hellénique», κ' ύστερ' από τις αποκαλυπτι-
κές γραμμές του καθηγητή κ. Ανδρεάδη,
κ' ύστερ' από τις σεμνές και κατανυκτικές
στροφές του κ. Μαλακίου, ή εντύπωση που
μου προξένησε ο θάνατος του νέου Δελ-
γιώργη, δε θα εΐτανε περιττό να σημειωθῆ
ἐδῶ πέρα, ὅσο χλωμό κι ἂν εἶναι τὸ σημεῖο μου.
Δὲν ἔτυχε νὰ τὸν γνωρίσω, οὔτε τὴν ὄψη του
νὰ συναντήσω πονθενά. Μονάχα κάποτε,
καθὼς εἶχε γίνει κάποιος λόγος γιὰ κείνον,
ἄκουσα πὼς ὁ νέος ἔστειλε μορφωμένους ἐξαι-
ρητικά, θρημμένους μετὰ διαλεγτὲς μελέτες. Ἀγα-
ποῦσε νὰ περῶ τις ὥρες του σκυμμένος ἀπὸ
του στὰ μεγάλα φιλοσοφικὰ βιβλία. Κι ἀπὸ
τότε τὸν κρατοῦσε ὁ νοῦς μου.

Πάντα μπροστὰ θέλω νὰ βλέπω, καὶ πὺ
πολὺ ἀπὸ τοὺς γερασμένους, τοῦ σεβασμοῦ τὸ
λεβάνι στὰ παλληκάρια τὸ καιῶ. Κάτι πάντα
καρτερῶ ἀπὸ τοὺς πολῖτες τοῦ μελλόμενου,
κάτι πὺ δὲν τὸ βροῖσω σὲ κείνους πὺ περῶ-
σαν. Ἐδῶ πὺ μιλεῖ σιγνότερα καὶ πικνότερα
ἢ ἀνθαδέστερη ἀμάθεια γιὰ ὅσα δὲν ξέρει, καὶ
ἀλαφρόμυαλα ὁ μισογραμματισμένος γιὰ ὅσα
δὲν ἔχωνεψ· ἐδῶ πὺ λείπει πρὸ πάντων κά-
ποια φιλοσοφικὴ ἢ μὲρφοση· τὸ χάρισμα
δηλονότι πὺ χρειάζεται γιὰ νὰ μιλεῖ λογικά,
πλατιά καὶ συστηματικά γιὰ τὰ λογῆς ζητή-
ματα, ὅποια γνώμη κι ἂν ἔχεις γιὰ κείνα, καὶ
νὰ τὰ γκαλιάζεις ὅλα σύγκρομα, νὰ ποῦμε, ἀπὸ
μιάς ἀρχῆς, καὶ ἀκέρια· νὰ εἶναι νέος, νὰ εἶναι
ἄνθρωπος πὺ θὰ μπορούσε νὰ εὐεργετήσῃ,
πὺ σωστὰ ἀπὸ τοὺς διπλωματούχους τῆς ἐπί-
στημης εὐεργεσίας. Καὶ δὲ γελῶσθηκα.

Περῶσαν ἀπὸ τότε χρόνια. Ἐτυχε νὰ μάθω
πὼς ὁ νέος Δελγιώργης γύρισε ἀπὸ τὴν Εὐ-

ρώπη, διωρισμένος πύ, σύμφωνα μετὰ τις σπου-
δὲς του, στὸ Ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν.
Ὅταν ἔξαφνι τις μέρες πὺ ετοιμάζοταν κά-
ποια γιορτὴ γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη ἀπὸ θαν-
μαστὲς τῆς τέχνης του, βλέπω στὸ «Νέο
Ἄστυ» μιάμιση στήλη ἀφιερωμένη στὸ συγ-
γραφέα τῆς «Φόνισσας» κὶ ἀποκάτου τὸ πρω-
τόβγαλο τῶνομα Ἐπαμεινώντας Δε-
λιγιώργης. Μετὰ τὸ ἴδιο τῶνομα ἀστραπο-
βροτοῦσε, ἐδῶ καὶ σαράντα χρόνια, πολιτικὸς
πὺ στεκότανε στὴν πρώτη γραμμὴ καὶ πὺ
συγκίησε τοὺς παιδικούς μου τοὺς καιρούς,
ὄχι μετὰ τὸ πολιτικὸ του τὸ φρόνημα, (τότε, καὶ
τόρ' ἀκόμα μετὰ μελεῖ πολὺ λίγο γιὰ τὴ λεγό-
μενη πολιτικὴ), μὰ γιὰ κάποιο χάρισμα καλ-
λατεχνικό, γιὰ τὴ γοητευτικὴ του ρητορικὴ,
πὺ πολὺ γιὰ τὴ μουσικὴ τῆς φωνῆς του· πὺ
ἔκανε τοὺς ἀπλοϊκούς ψαράδες, τοὺς λατρευτὲς
του ψηφοφόρους νὰ τονε κραῶουν ἂ ἡ δ ὄ ν ι.
Καὶ νὰ πὺ τῶρα, σὲ ἄλλο κύκλο ιδεῶν πὺ
ἀσύγκροτα μετὰ συγκροῦν ἐμένα, ὁ νέος ἀλόγο-
νός του, ὁ συννόματος κὶ ἀπὸ τὸ ἴδιο αἷμα,
σύντομα καὶ συνθετικά βάλθηκε νὰ μᾶς δείξῃ
ὄχι τὸν τεχνικὸ μηχανισμό πὺ κάνει τὸ ἔργο
τοῦ Παπαδιαμάντη, ἀλλὰ μονάχα τὸ ἀποτέλε-
σμα πὺ βγαίνει ἀπὸ ἕνα τέτοιο ψάξιμο, τὴν
ἐντύπωση πὺ γενῶ ἕνα ἔργο, τάχα ἀρετὰ
γνωστὸ ὥστε νὰ μὴν εἶναι ἀνάγκη κανεὶς νὰ γο-
ροπορήσῃ στὴν ἀνάληψή του ἐπάνω. Τὸ μικρὸ
χρονογραφικὸ πασσατέμπο τοῦ Δελ-
γιώργη, δείγμα φωτισμένου ἐνδοσιασμοῦ,
θρημμένον μετὰ τὴ γνώση τῶν ξένων καὶ τῶν
πὺ σημαντικῶν στίς μέρες μας φιλολογιῶν τῆς
Εὐρώπης· μολονότι κάπως νεανικὰ ἀποκλει-
στικὸ καὶ δογματικὸ στὴ φράση του. Ὅμως
ἐκεῖνο πὺ μ' ἔκαμε νὰ χαρῶ καὶ νὰ τὸν δνει-
ρεντῶ τὸ νέο, σὺν ἀπόκτημα τῶν ὠραίων μας
γραμμάτων πὺ θὰ μπορούσε μετὰ τὸν καιρὸ
πολύτιμα νὰ βοηθήσῃ γιὰ τὸ ξανθάνισμα τῆς
νεοελληνικῆς Φαντασίας, εἶναι ἡ δοκιμὴ μᾶς
μελέτης ἀπάνου στὸ ἔργο τοῦ μεγάλου μας
ἐπικοῦ, τοῦ Καρκαβίτσα, δοκιμὴ πὺ φάνηκε
στὶς στήλες τοῦ «Monde Hellénique». Καὶ
μόνο τὸ θέμα πὺ διάλεξε ὁ Δελγιώργης φα-
νερώνει τὸ δρόμο πὺ ἴσα τράβηξε ὁ νοῦς
του, σὺ νὰ εἶχε πάντα μπροστὰ του βαθιοχά-
ραχτα τὰ λόγια τοῦ Ταινε ἀπὸ τὸν περίφημο
πρόλογο τοῦ ἀθάνατου ἔργου του: «Ἐνα με-
γυλόπνοο ποίημα, ἕνα ὠραῖο μυθιστόρημα,
ὅσα μᾶς ξομολογείται ὁ ὑπέροχος ἄνθρωπος,
εἶναι πὺ πολὺ διδαχτικά ἀπὸ σωρὸς ἱστορίες
καὶ ἱστοριογράφους. Θᾶδνα πενήντα τόμους
νόμων κ' ἑκατὸ τόμους διπλωματικῶν ἐγγρά-
φων γιὰ τὰ πομπημονεύματα τοῦ Σελλήνη, γιὰ
τίς ἐπιστολὲς τοῦ Ἀπόστολου Παύλου, γιὰ

τίς Ὀμιλίες τοῦ Λούθηρου, γιὰ τίς κομ-
μωδίες τοῦ Ἀριστοφάνη...» Ὅμως εἶτανε
γιὰ νὰ θανατώσῃ κανεὶς τὸν τρόπο πὺ μετα-
χειρίστηκε τὸ θέμα τοῦ ὁ νοῦς ἐκεῖνος, δε-
χροντίας μετὰ τοῦτο πὺ προσεχτικά καλλιερ-
γούνταν, καὶ πὺς εἶτανε πλασμένος μετὰ ὅλα
του στὸ νόημα τῆς Τέχνης. Μᾶς θυμίζει κὶ
ἀπάνου στᾶλλα πὺς ἡ κριτικὴ δὲν εἶναι, ἐνε-
νήντα ἐνὰ τις ἐκατό, παρὰ μιά συγκροτικὴ,
καὶ πὺς ἡ ἱστορία τῆς λογοτεχνίας κάθε τό-
που εἶναι μαζί κ' ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὴν ἱστο-
ρία τῆς Παγκόσμιας Φιλολογίας, καθὼς τὴν
ἀνειρεύτηκε ὁ Γκαίτε, καὶ καθὼς τῶρα πρὸ-
κοψε κ' ἔγινε μιά ζηλευτὴ ἐπιστήμη.

Ποίηση καὶ Κριτικὴ. Κριτικὴ καὶ Ποίηση.
Νὰ οἱ δύο κόσμοι τῆς ἀπέραντης διανοητικῆς
σφαίρας, πὺ ἀμύγουν ἀπὸ πᾶσι τοῦ τὰ σύνορά
τους, καὶ πὺν παντοῦ θὰ βρῆς τὰ σημάδια
τους. Δὲν τὴν ξέρω τὴν ἀτύπωτη ἀκόμα ποιη-
τικὴ ἐργασία τοῦ εὐγενικοῦ νεκροῦ. Μὰ ξέρω
πὺς ἡ μελέτη του γιὰ τὸν Καρκαβίτσα, ἀτέ-
λειωτη ἀφισμένη, σὺν τὴ ζωὴ τοῦ νέου πὺ
σὺν ὅμοια ἀτέλειωτη ἔσβυσε—μᾶς ἔδωκ' ἕνα
σημάδι—ὅσο μικρὸ κὶ ἀσυμπλήρωτο—ἐνὸς τε-
χνικῆ τοῦ κροτικοῦ λόγου πὺ εἶτανε διωρι-
σμένος γιὰ μεγάλα.

Καὶ μετὰ τὸ θάνατο τοῦ νέου Δελγιώργη
δὲν κλαίω μόνο τὰ δικόχαμένα κᾶτα, μήτε τὴ
συντριμμένη λύρα πὺ θὰ τὴ βάλῃ στὴν καρ-
διά τῆς ἡ Τέχνης σὺ θάρρη νὰ τὸν κλάρη,
καθὼς μᾶς εἶπε ὁ ποιητής. Ὁ θάνατός του
πιστεύω πὺς εἶναι δυστόχημα γιὰ νὰ χτυ-
πήσῃ κατάκαρδα καὶ τὸ δικό μας τὸ ξεχωριστὸ
ιδανικό, τὴ μεγάλη τὴν ἰδέα τοῦ ἐθνικοῦ ξα-
νθάνισμοῦ, πρῶτ' ἀπ' ὅλα, μετὰ τὴ ΓΛΩΣΣΑ
ΜΑΣ. Καὶ μόνο μετὰ τὴ σύντομη κροτικὴ δο-
κιμὴ του γιὰ τὸ συγγραφέα τοῦ «Ἀρχαιολό-
γου», ὁ νέος Δελγιώργης ἔδειξε μετὰ τρόπο—
χωρὶς νὰ τὸ φωνάξῃ χτυπητὰ—πὺς δὲν τις ξε-
χωρίζει τις δύο οὐσιαστικώτατες μορφές τῆς
ἴδιας ἰδέας: ἀληθινὰ ζωντανὴ Τέχνη κὶ ἀλη-
θινὰ ζωντανὴ Γλῶσσα. Παράδειγμα χειρο-
πιαστὸ κὶ ὁ νέος Δελγιώργης—μαζὶ μετὰ δύο
τροῖς ἄλλους πολύτιμους βοηθούς τῆς ἰδέας
μας, μ' ἔσὲ γενναῖε ἀσύγκροτε Ἰδα,—τῆς
προκοπῆς τῆς ἰδέας καὶ τοῦ ἀγάλια ἀγάλια
περπατημοῦ τῆς πρὸς τὴ νίκη, σὺ βλέπουμε
πὺς ἀρχοντικά βλαστάρια, λεβέντες μετὰ ὀνό-
ματ' ἀπὸ τὰ πρῶτα τοῦ τόπου, ἐξαιρέτα μορ-
φομένοι καὶ τιμημένοι καὶ ἀνεξάρτητοι, παιδιά
πατέρων συντηρητικῶν καὶ στὰ παραδομένα
προσκολλημένων, σηματοφόροι γίνονται μᾶς
ἐπαναστατικῆς ἰδέας, λαμπρὰ σημειώνοντας τὸ
κοινωνικὸ ξετύλιμα μέσα στὰ λογῆς ἐμπόδια
πὺ δένουν τὸ δρόμο του.

— "Ὅμως, καλὲ νεκρὲ, κὶ ἂν μπορούσαν ὡς ἐσένα νὰ φτιάσουν τὰ λόγια μου τοῦτα στὸν παράδεισο πού στυλώθηκαν τῶν μακαρισμένων λογόζων, πού πεθαίνουνε νέοι, γιὰτ' εἶναι πολυαγαπημένοι τῶν θεῶν, ἴσως κάποιο κίνημα ἀνυπομονησίας θὰ τὴ χαλοῦσε τὴν πλαστικὴν ὑπεροχὴ γαλήνη σου καὶ κάποιος μορφασμὸς θὰ δίπλωνε καταφρονετικὰ τὰ μαρμαρωμένα σου χεῖλη. "Ὅλα τὰ ζητήματα τοῦτα καὶ τῶν ιδεῶν τὸ μεθύσι καὶ οἱ ἔγνοιες πού μᾶς ἀναταράζουν, καὶ οἱ ἀγῶνες μας καὶ τὰ ιδρώματά μας, δὲν ἀξίζουνε μπροστὰ στὴν αἰωνιότητα ὅσο ἀξίζει τὸ καρφί τοῦ θανάτου πού σὲ κάρφωσε. Κ' ἔρχονται ὥρες πού ὁ ἄνθρωπος ὁ στοχαστικὸς, ἀκόμα κὶ ὁ πάντα στρατιώτης τῆς ἐνέργειας, τὴ σιγαίεται τὴ ζωὴ, καὶ δέεται μὲ τοὺς στίχους τοῦ μεγάλου ποιητῆ «πρὸς τὸ θεῖο θάνατο, νὰ τόνε σφιχτοκλείσῃ στὴν ἀστέρην ἀγκαλιὰ του, νὰ τόνε λυτρώσῃ ἀπὸ τίς ἀλυσίδες τοῦ Ἀριθμοῦ, τοῦ Τύπου καὶ τοῦ Χρόνου, καὶ νὰ τοῦ ξαναδώσῃ τὴν ἀνάπαψη πού τοῦ σάλεψε ἡ ζωή.»

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΑΠΟ ΤΟ «ΓΥΡΟ ΤΩΝ ΩΡΩΝ»

Ο ΤΣΟΠΑΝΟΣ

(ΜΕ ΤΗ ΦΛΟΓΕΡΑ)

I.

Ὁ τσοπάνος εἶν' λεβέντης
Καὶ λαλαεὶ γλυκιὰ φλογέρα,
Τὰ ἤχοσκόπια τῆς βουβαίνου
Τὸν τραγουδιστὴν ἀγέρα.

Σταναλίζου καὶ στὰ δέντρα
τὰ πουλιὰ τὰ βλογημένα
Καὶ τὰ μούρμουρα στὶς βρῦσες
Σταματᾶνε σαστισμένα.

Μὲ τὴ μαστοριά ὁ τσοπάνος
Κατιτίς ἀπ' ὄλα παίρνει
Καὶ στὸν ἤχο τῆς φλογέρας
Σὰ σκλαβάνια του τὰ σέρνει.

Παίρνει ἀπ' τῶν Ὠρῶν τὸ Γῦρο
Κὶ ἀπ' τὴ μάγισσαν ἀλήθεια,

Παίρνει ἀπὸ ἄστρα καὶ φεγγάρι
Κὶ ἀπὸ παραμῦθια.

II.

Ὁ τσοπάνος ὁ λεβέντης
Ἔβρει στὴ γλυκιὰ φλογέρα
Καὶ τοῦ Γήλιου τὸ τραγοῦδι,
Πῶς παντρεύεται τὴ Μέρα.

Πῶς μιὰ κόρη ἀχιδομάλλω
Μιὰν ἀγῆν ἔχει ἀποχτήσει,
Πού σὸν πλέκει τὰ μαλλιά της
Ἀπὸ φῶς γιομῶζει ἡ Φῶση.

Σὰ σκορπᾶει τὰ βλέματά της
Ξεφουτράνου τὰ λουλούδια
Καὶ τὰ μπράτσια της σὲ δείχνει
Στήνον τὰ πουλιὰ τραγοῦδια.

Ἡλιογέννητη τὴν εἶπαν
Καὶ τὴ δόξασαν οἱ ἀνθρώποι
Κὶ ἐκκλησιᾶς γιὰ τὸνομά της
Ἔχουν ὄλοι αἱ τόποι.

III.

Καὶ τῆς Πούλιας ὁ ἀδερφός
Ὁ Ἀδερρινός,
Πῆρε καὶ τὴν ἐρωτεύτη
Καὶ στὰ κάλλη της μπερδεύτη.

Καὶ στὸ βασιλιὰ τὸν ἥλιο
Ἡ πιερὴ ἀδερφή του πάει
Καὶ γονατιστὴ μπροστὰ του
Πέφτει καὶ τὸν προσκυνάει.

«Πολυπροσμένε μου ἥλιο
«Πού ἔχεις κύνλους γιὰ βασίλιο,
«Σὲ Γῆς, σὲ Οὐρανὸ καὶ σὲ Ἀθῆ.
«Καὶ φωνᾶς καὶ τὸ σκοτάδι,

«Τὸν Ἀδερρινὸ σπλαχνίσου
«Πού ἀπὸ πόθον ἐνικήθη,
«Γιὰ τὴν ποθεινὴ σου κόρη
«Πού ἔχει τὸ κρονέιο ἀοτήθι.

IV

Τὴν ξαδέρφισσά του ὁ Γήλιος
Δείχνεται νὰ συμπονάει,

Μὰ ἡ Διογέννητη ἡ Πανώρια
Ἄλλον ἀγαπάει.

Στὴ σπηλιὰ του τὴν ἀνήλια
Μὲ τὰ ξωτικά τὰ χίλια
Σέρνεται μὲ συντροφιά
Σὲ πρωτομογιᾶς νυχτιά.

Ἀργαῖα στοιχιῶν βαροῦν
Καὶ φλογέρα καὶ τσαφάρι
Κ' οἱ ἐρωτικῆδες ἀγκάλια
Βρίσκουνε σὲ ἀνθοκλινάρι.

V

Σὸν ὁ Ἥλιος τὸ γοικᾶ
Ἄφρια ἀπ' τὸ θυμὸ του χύνει
Καὶ στὰ κορφοβούνια ἀπάνου
Τοῦ Ἐσπερου καρτέρι στήνει.

Νὰ ὁ Ἀράτης κ' ἡ Διοκόρη
Μὲ τὰ φιλημένα χεῖλη,
Στὰ ψηλὰ τὰ κορφοβούνια
Λίγο πρὶν τὸ δειλὸ.

Νὰ κὶ ὁ Γήλιος μὲ τοὺς Ἐλενοὺς
Καὶ τὰ βοσιόπουλά του,
Νὰ κὶ ὁ Ἀράτης μὲ τὴν ἄμειρη
Στοιχοσυνοδιά του.

Ἀναβλέμματα ἄγρια ῥίχτου
Καὶ σὸν τὰ θεριὰ θωροῦνται,
Σκίζεται στὰ βῆματά τους
Ἡ Γῆς τὰ βράχια σσειοῦνται.

VI

Κ' ἡ Διογέννητη στὴν ἄκρια
Μὲ μαρμαρωτάρια δάκρυα,
Μιὰ τὸν Ἀγαπῶ θωρεῖ
Καὶ σπαράζει σὸν πουλί,

Μιὰ τὸ δοξαστὸ πατέρα
Καὶ ραγίζεται ἡ ψυχὴ της
Πάσκει λέξη νὰ μιλήσει
Κὶ ὄλο σάνεται ἡ πνοή της.

Φίλοι, ὀχτροὶ παραμερίζου
Κὶ ὁ ἥλιος στὴν παλαιστρα βγαίνει,
Σὰ μαρμαρωμένος βράχος
Στέκει δίχως ν' ἀνασαίνει.

Γ. Ν. ΑΒΑΖΟΣ

ΣΤΟΝ ΚΑΒΟ'

Πολὺ φρόνιμα ὁ Ἀράτης μαϊνάρισε τὸ παννὶ τους. Λιγάκι ἀκόμα κὶ ἂν ἔμενε, σίγουρα ἡ βάρκα θὰ τουμπάριζε, χωρὶς κοντολογίες! Ὁ ἀγέρας ὅσο βράδυναζε δυναμῶνα, λίσσκιζε, σφύριζε σὸν ὄχεντρα στὰ ξάρτια καὶ πήγαινε νὰ κουρελλιᾶσῃ τὸ παννὶ. Ἐγερνε ἡ βάρκα μονόπυρνα, σὲ νῆθελε νὰ πιῇ θάλασσα, καὶ περνοῦσαν ἀπὸ πάνω τους τὰ κύματα, ποῦλεγες πῶς κολυμποῦσαν! Μ' ἓνα ἐπιδέξιο τοῦ τιμονιοῦ στρίψιμο πού καὶ πού ξεφεύγαν κίνα μεγάλο κύμα, π' ἀγκυρῆσα σὰ βουνὸ ξανοίγανε, κ' ἔτριζε τότες ἡ φτωχὴ βαρκούλα, ἔτριζε, σὲ νάγκο μαχοῦσε μὲ τὸν ὄχτρο παλεῖοντες!

*) Ἡ ἀρχὴ του στὸν ἀριθ. 308.

— Παναγιὰ μου, βέθηκα μας! Νὰ σοῦ φέρω κερὶ σὸν τὸ μπόι μου! — φώναζ' ἡ Μαριὸ μὲ τρομάρα.

— Ὁμορφο πρᾶμα ἡ φουρτούνκ! Τί λές, Γιαννάκη, παλλικαρᾶ; — φώναζε πειραχτικὰ ὁ Κώστας, λάμνοντας θάρρετὰ τὸ κουπί του.

— Βρε ἀδερφέ, εἶπ' ὁ Γιάννης, σώνει καὶ καλὰ πρέπει νὰ πνιγοῦμε! Εἶναι τρέλλα νὰ πάμε μπρός, γυρίστε στὴ στιγμή γιὰ τὸ Φανάρι! Κοντὰ εἶμαστε!

— Καὶ δὲ μούρχεισαι, κύρ Γιάνγκο, ἡ ἀφεντιά σου νὰ κουμαντάρης; Μὲ τέτοιον καιρὸ θὰ πάη κόντρα τὸ φελλοῦκι μου; Θάρρετς πῶς εἶναι γαϊδούρι, νὰ τραβήξω μιὰ τὸ γκέμι νὰ γυρίσῃ!

— Ἔτσι δᾶ, τὸ λοιπὸ, θὰ πνιγοῦμε;

— Μπήκαμε πῆξ στὰ ἀλματὰ! Θὰ πάμε μπρός κὶ ὅ,τι βγῇ! Τὸ νοῦ σας, παιδιὰ, τὸ νοῦ σας! Κρατιέστε καλὰ στὴ θέση σας!

Ὁ Γιάννης, σὸν τὸν κατὰδισ' ὁ Ἀράτης, ζάρωσε στὴ γωνιά του συλλογισμένος κὶ ἀμίλητος. Στὸ ζαλιμμένο κεφάλι του χίλιες δὺς φαντασιῆς χορπηθοῦσαν μὲ τῆς ἀστραπῆς τὴ γληγοράδα κὶ ἀλλάξαν ὄψη καθὲ στιγμή, σὲ σὲ πανόραμα. Πότε καθάλλικε τὸ βρακκικὸ τουμπαρασμένο καὶ κατρακυ-

λοῦσε, σὲ δελφίνο, πᾶ στὰ κύματα, πότε γινότανε παιδί κὶ ἀνατάραζε νερὸ σὲ μιὰ λεκάνη, κόννοντας χάζι, μίς' σ' αὐτὴ τὴ φουρτούνα, ἓνα καρυδότσουφλο, πού περδεύετο! Σὲ λίγο πήγαινε γεμάτος χαρὰ στὸν πάτο, σφίγγοντας τὴν ἀγκαλιὰ του τὴ Μαριὸ, μὰ πάνω ττὴν ἀκοροκλιὰ ξεπερῶβαλε ξάφνου μιὰ γριά τρελλή, ξεμαλλιασμένη, καὶ μαγκόπαιδα τὴν κυνηγοῦσαν... — Ὡχ! ξεφώνισε λυπητερά καὶ τινάχτηκε, ἀγριοκοιτάζοντας τριγύρω, σὲ νὰ τοῦχωσαν κάπου βελόνι!

— Τὸ νοῦ σας, παιδιὰ, τὸ νοῦ σας!

Ἡ μπόρα ξέπτασε μὲ τὰ ὄλα της! Σκοτεινῆσα, ἄρχισε νὰ πέφτῃ βροχὴ μὲ τὸ σταμνὶ κ' οἱ βροντὲς τούρκου περὶχάινανε μὲ τὴ βοή τοῦ πελάου. Τὸ τιμόνι κρατοῦσε πᾶ τα ὁ Ἀράτης, ἀποθεριμένος μὲ τὴ ξανακμμένη ὄψη του καὶ τὰ γουρλωμένα μάτια, πού ὄλουονε, θάρρετς, τὸ φῶς μέσα τους συγκειτρώτανε ἑλεκτότως, μὲ κολημένα τὰ μαλλιά του στὸ κίττελο, βουτηγμένα, στὰ κύματα, στεκῶτανε καὶ στὸν τόπο του ἀσάλευτο σὸν ἄλλος φουρτουνογέννητος Ἄη Νικόλας. Σὲ μιὰ στιγμή πού ἡ βάρκα ψηλὰ σπινάχτηκε σὸν τρελλὸ γορὸ της, τέντωσε σὲ λαμπρὸ τοῦ ψηλὰ καὶ πέρα πέρα στριφογύρισε τὰστραφερά του μάτια, ζετίζοντας τὴ θέση

Νά κι ὁ Ἀράπης σὰ θεοῖο
Ἀπὸ τὸ δεξιὸ πλευρό.
Ἄσκημες χεῖρες ἀπλώνουν
Καὶ τίς σάρκες τους ματώνουν.

VII

Κάθε σφίξιμο ἢ γροθιά
Σὰν τὸ αἰθερο τρανιάζει.
Κάθε μουγκριστὸ τινάζει
Βουνολίθαρα μακριά.

Τὰ κομματιαστὰ ξεσκλείδια
Πέφτουν καταγίς
Κι ἀπὸ μιὰ βασιὰν ἀγκοῦσα
Αἷμα ἰδρώνει ἢ Γῆς.

Τοῦ γκρεμοῦ τὴν ἄκρια ἀγγίζουν
Καὶ τὴ μάχη ξαναρχίζουν.
Ὁ Ἥλιος ἄβολα πατάει
Καὶ στὸν ἐγκρεμὸ κιλιάει.

Καὶ τὰ νέφη ποὺ περιῖνε
Αἷμα βάφονται καὶ πᾶνε...
Αἱματοχάρα κερθάνια
Κλάθοντε τὰ ὄφρανια.

VIII

Κι ὁ Ἀράπης κομμασιμέντος
Νῆρθον τὰ σκοτιάδι γνέθει
Καὶ τῆς Νύχτας νὰ βυθίσει
Λέει τὸ μαῦρο τέφρι.

Τὰ Στοιχιά χοροὺς ξανά
Στήνουν στὰ βουνά,
Μὰ τὴν ἀσφονὴν Λιακόρη
Χάνουν ἀδιανώρη.

Τρέχοντε ν' ἀναζητήσετε
Τοῦ Ἑσπερου τὴν παιδείαν,
Κάποιος εἶπε νὰ τὴν εἶδε
Σὺ λωλή καὶ τρομασμένη.

Νά μιλάει μὲ τοὺς Ἀπικαίους
Στὸ βαθὺ ἐγκρεμὸ,
Ποῦ τὸ βασιλιά πατέρα τους
Δέχτηκε νεκρό.

Σ. ΣΚΙΠΗΣ

Παρίσι, 1908.

ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑ^{*)}

Τὸν ἴδιον τὸν καιρὸ ἀπάνου κάτου ὁ Παράσχος παραμερίζοντας τοὺς ρωμαντικούς του μὲ τὴν πρόχειρη τῶν ἐφημερίδων γλῶσσα νερωμένους κάπως καὶ ψευτισμένους—μὰ λυρικούς πάντα—βυρωνισμούς καὶ ὑστερισμούς, βάλθηκε νὰ στιχοιργῇ μὲ τὴν ἀπλὴ γλῶσσα, ἀχτίιστα καὶ ἀκανόνιστα, καὶ νερούλα καὶ πρόχειρα, μὰ γκαρδιακὰ καὶ ζωντανὰ ποιήματα, κι ἀνάμεσα σὲ ἄλλα, τολμηρὰ καὶ πρωτότυπα, τὴ «Θάλασσα τῆς Σαλαμίνας», τὸ ποίημα ποὺ εἶναι γιὰ νὰ ζήσῃ. Τέλος ὁ Βουτυνικός ξεψυχᾷ, μὲ τὸ βράβευμα ἔργων γραμμένων στὴ δημοτικὴ γλῶσσα, μὲ τὴ «Φωνὴ τῆς καρδιάς μου», τοῦ Καμπούρογλου, μὲ τὸν «Κατσαντώνη», τοῦ Ξένου, μὲ τίς «Βοσπορίδες Ἀῦρες» τοῦ Βιζυνοῦ. Ὁ ἴδιος ὁ Ἀντωνιάδης δοκιμάζει νὰ νάψῃ τὰ ξύλα τῆς ποιητικῆς του μὲ τὰ σπύρα τῆς δημοτικῆς, καὶ στὰ πολύστιχα ἐπικά του, καὶ σὲ δράματά του. Καθὴ γητῆς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου μας, εἰσηγητὴς στὴν κρίση τοῦ βουτυνικοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ 1873, ἀναγκάζεται νὰ σφραγίσῃ τῆς δημοτικῆς τὴ νίκη στὴν ποιητικὴ γλῶσσα, μέσα καὶ στοὺς ἀκαδημαϊκοὺς κύκλους, τελειωτικά, μ' αὐτὰ τὰ λόγια: «Δὲ λέξεις ἄς ἴκουσέ τις παρὰ τῆς μητρὸς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ, αἱ φράσεις αἰτινες ἐχρησίμευσαν τὸ πρῶτον προγύμνασμα τῶν ψευδισμάτων καὶ λαλαγαμάτων αὐτοῦ, ἔχουσι γλυκείας ἀ κινήσεις, μυστηριώδη καὶ ἀγαπρόν τινα ἱστορίαν, ὧν στεροῦνται αἱ λέξεις αἱ ἀντληθεῖσαι ἐκ τῶν λεξικῶν καὶ ταμειουθεῖσαι ἐν τῇ μνήμῃ... Τίς δύναται ἐπὶ μακρὸν χρόνον νὰ ἀνεχθῇ διάλογον, καθ' ὃν ὁ συνομιλητὴς ἔχει ἀλλοχρῶ ἐστραμμένον τὸ πρόσωπον, ἢ τοῦτο κεκαλυμμένον; Καὶ ὅμως τοιαῦτα εἶναι αἱ ἐκ τῶν λεξικῶν ἀντληθεῖσαι λέξεις. Τοῦτου ἐνεκεν μὴ πλανώμεθα, ὅτι αἱ λέξεις παλμὸς τῆς καρδίας καὶ καρδιοκίβητι, οὐλίρη καὶ φεγγάρι, τραγοῦδι καὶ ἄσμα, κολὸς καὶ ἄμμοφος, παμμέλας καὶ ὀλομανυός, ὀφθαλμοὶ καὶ μάτια, ἐλευθερία καὶ ἀειθερία ἔχουσι τὴν αὐτὴν σημασίαν. Μόνον ἀνάσθητος δύναται νὰ συγγῆ τὴν σπουδαιοτάτη τῶν λέξεων διαφορὰν, οὔτε σημασιουμένην, οὔτε δυναμένην νὰ σημειωθῇ ἐν τοῖς λεξικαῖς, ὧς τὴν ἀσθένειαν ἐλέγγει. Διὰ τούτου δὲν κακίζομεν τὸν ποιητὴν,

*) Ἡ ἀρχὴ του ἐστὶν ἀριθμ. 317.

ὅτι προτίμησε τὴν κοινὴν γλῶσσαν» (*) κτλ. κτλ. Ὁ προφήτης τοῦτος τῆς δημοτικῆς ἰδέας ὁ μαζεται Γεώργιος Μιστριώτης.

Καὶ ὅμως τίποτε δὲ φουτρώνει ἔτσι ξαφνικὰ καὶ στὰ καλά καθούμενα. Ὅλα προετοιμάζονται, γίνονται κανονικά, ξετυλίγονται. Ἄδικος θὰ εἶταν ὅποιος νομίζει πὺς μὲ μιὰ μοιροκοντυλιὰ σβύνεται ἡ δουλειὰ χρόνων καὶ χρόνων καθιερωμένη, συχνὰ πυκνά, κι ἀπὸ καλογραμμένα καὶ πρότυπα στὸ εἶδος τους καὶ στὴ γλῶσσα τους ἔργα, (λησμονῆστε κάπως τὸ γλωσσικὸ ζήτημα), σὰν κάποια ἔργα τῶν Σούτσων, τοῦ Βερναρδάκη, τοῦ Καρασοῦστα, τοῦ Ζαλοκώστα,

*) Τὴν ἴδιαν κριτικὴν τοῦ γιὰ τὸ ἔργο τοῦ ἴδιου ποιητῆ ὁ κ. εἰσηγητὴς ἔτσι τὴν ἀρχίζει:

«Ἡ συλλογὴ αὕτη ἐγγράφῃ ἐν κοινῇ ἢ δημοτικῇ γλώσσῃ, ἥτις ἄλλοτε ἀπεκλείετο τοῦ ἀγῶνος». Ἡ συλλογὴ ἐκείνη—τὰ Δάκρυα—ποὺ κρίθηκε καὶ ποὺ βραβεύτηκε μάλιστα, εἶναι παρακάτου ἀπὸ μέτρια καὶ ἡ γλῶσσα τῆς ἐπομένως ἀπρόσεχτα καὶ ἀπειρόκαλλα ἀραδιασμένη, μὰ πάντα δημοτικὴ μὲ τὸ παραπάνου. Τοῦτο δὲν ἐμποδίζει τὸν κριτὴ νὰ δώσῃ στὴ γλῶσσα τῆς δημοτικῆς τὸ δνομα ποὺ σωτέτερα τῆς ταιριάζει. Κοινὴ γλῶσσα. Κοινὴ τότε ὀνομάζονταν, ἀθελα καὶ καλὸς οὐδὲν ἡ δημοτικὴ, κ' ἔτσι ξεχώριζε ἀπὸ τὴν καθαρεύουσα, τὴ μινταρινικὴ. Μὰ τότε ἡ δημοτικὴ, ἀποκλειστικὰ σχεδὸν ἀνεξελεῖται ἀπὸ τραγοῦδι τὰ λαφρὸ καὶ ἐπὶν κωμῶδιαν τὴν ὀρθοῖν, εἶτανε κατὰ ἄπλορον, καὶ ἀκίνουτο. Οἱ δασκάλου τῆς μεταχειρίζονταν σὰν παιδικὰ. Τῆ χαϊδαύαν, τὴν κηδεμονεῖαν. Μόλις τὸ παιδικὸν μεγάλωσε, κ' ἔγινε λεβέντης, καὶ σὰν ἄντρας φανερώναται κι ἀνασκευάζονταν, κ' ἔρχεται νὰ ἐπιτήσῃ τὸ βίος του καὶ νὰ λογαριασθῇ μὲ τὸν κηδεμόνα του, καὶ περπατεῖ κι ἀπλώναται,—τὰ πράματ' ἀλλάζουσι. Ἡ δημοτικὴ γίνεται χυδαία, ἡ ἴδια ἡ γλῶσσα, ἡ δημοτικὴ, ἡ κοινὴ, χυμμένη καὶ στὸν περὶ λόγον, μὲ πῶ τρεκίε φλοδοῦντες, στραβοκοιτάζονται, καὶ φωνάζουσι, ἀπλοῦστακα, μαλλιαρῶ. Κ' ἔδω ὁ λογιωτατισμὸς φοβήθηκε τὴν ἀλήθειαν. Δὲ λέει τί τρέχει, νέντα σέττα Συκοφαντεῖ καὶ τρεβλῶναί: ὅπως ὅπου. Τὸ δνομα μαλλιαρῶς δὲ λέει τίποτε καὶ παίρνει νερό ὅσο θέλει. Ἐμπρός λοιπὸν!—Δημιόμοσα νὰ πῶ πὺς ὁ κριτὴς εἶναι ἀλήθεια πὺς παραλέγεται: περισσοῦ τὸ μεταχειρίσασθαι τῆς δημοτικῆς καὶ ἐπὶν ποιῆσαι ἐμῶν ὅπου. Λέει ἡ τῶν βιβλίων γέννη οἰκουμένην. Παιτὸν κ' ἀντίως δὲ λαθεῖν, αἱ γλῶσσες ποῦτα βγαίνουσι ἀπὸ τὴν οἰκουμένην κ' ἔτερα μπαίνουσι πρὸ βιβλίου. Πρῶτον ἐπὶ τῆς ζωῆς, κ' ὕστερον ἐπὶ τῆς γνῆς. Τέτοια ἡ τῆς ζωῆς, κ' ἔτσι πῶς ὁ σωτὴς ὁ δρόμος τους. Τώρα πῶς νὰ φαντασθῶ μιὰ γλῶσσα ποὺ ἀγωνίζεται ἀπὸ αἰῶνας νὰ γίνῃ οἰκουμένην, μὲ ὅτῃ τῆ δόξα καὶ μὲ ὅτῃ τῆ δύναμη ποὺ παίρνει ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιοτάτην, καὶ ποὺ δὲν τὸ εἶχε κατορθώσει ἴσα μὲ τὰ 1873! Τῆ χρηστηριστικὴ τούτη κρίση τοῦ Βουτυνικοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ 1873 τὴν ὑπογράφουσι καὶ ἄλλοι δύο σημαντικοὶ τοῦ καιροῦ ἐκείνου διδάσκαλοι, ὁ Καστέρης καὶ ὁ Κουμανοῦρης.

της· δλοῦθε μαυρίλα· πίσω γαθῆκε μίς' στὴν καταχινὰ τὸ Φανάρι καὶ θαμπὰ θαμπὰ, σὰν ὑστερες ματιές ψυχροραγῆμένου, φανερωτόνατε ποὺ καὶ ποὺ τὸ πῶς του θλιμμένο· μπρὸς ξεχωρίζανε σιμότερα τὰ Πουρκοθούνια, σὰν τοίχος θεάρατος, ἔχοντας ἐπὶ θάλασσα τὰ θεμέλια καὶ ψηλά ψηλά τὴν κορφή, κρυμμένη ἐπ' οὐρανοῦ τῆ μαυρίλα. Στὴ λάμψη μιὰ ἀστραπῆς ξεμπροβόλανε γιὰ μιὰ στιγμή τὰ βουνὰ σὰ ζουγαρισμένα, μὲ τίς πολλὲς ἀπκνωτοῦ κορφές καὶ τὰ κορτὰ τὰ πλάγια καὶ τοὺς γκρεμοὺς τῆς θάλασσας, ποὺ σπάζανε τὰ κύματ' ἀφρισμένα κι ἀχνούς ψηλά σκορπούσανε!... Κι ἀκίγανε τὴ φοβερὴ τους ἀντάρα καὶ νοιώθανε τὸ βαρκακί νὰ φέρνεται κατὰ κεῖ ἀκράτητα, ἐπὶ φῶρα τῶν κυμάτων παραδομένο, σὰ στραβὸς ποὺ κατρακυλάει στὸν κατήφορο...

— Παιδικὰ γαθῆκαμε! Ἄη Νικέλα πρόφτασε! — μούγγριζ' ὁ Ἀράπης — Νὰ πάμε τώρα νὰ πιάσουμε τὸν Κάβο, εἶναι σὰ νὰ γυρεύουμε τὸν πάτο τῆς θάλασσας, κομματὶ μας δὲ θὰ μείνῃ! Σὰν κατορθώσουμε νὰ πᾶμε λιζὰ, κατὰ τὴ Βουλιαγμένη, σωθήκαμε! Καρδιά παιδικά! Ἐδῶ, μωρὰ Σόφο! Κράτα τὸ τιμόνι δεξιά...

Πετὰχτικ' ὁ Ἀράπης ὀλόρθος κι ἀρπαξε τὸ

κουπί, δίνοντας τὸ τιμόνι στὸ Σόφο. Ὁ Κώστας, θαρρετὸ παιδί, μὲ κρῖο αἷμα, τραβοῦσε τὸ κουπί μὲ σβελτοσύνη θλαστικοῦ, παραβγαίνοντας ἐπὶ τὴ δύναμη μὲ τὸν Ἀράπη Ὀλόρθοι κ' οἱ δύο, γιὰ νὰ παίρουνε φῶρα, μουσκεμένοι, μ' ἀνάσα βαρὰ στὸν ἀγῶνα τους, σὰ δελφίνα παλεύανε μὲ τὴ θάλασσα, δερνοντάς τῃ μὲ τὰ κουπιά τους. Σὰν τὸ κουτσό, ποὺ στηρίζοντας τὸ κουφάρι στὰ δοκανικία πηγαίνει πηλητητὰ στὸ δρόμο του, ἡ φτωχὴ ψαρόβαρκα μὲ πεταγότατε κατὰκορφα στὸ κύμα καὶ μιὰ γκρεμιζότατε κατὰβαθα, σὰ νῆοιγε τὸ νερὸ νὰ τὴν καταπιῇ στὰ σκοτεινὰ του βάθη. Δὲ βλέπανε πῶς τίποτε! Ἀκούγανε μόνον μὲ τρομάρα τὴ βοὴ ἀπ' τὰ βράχια νὰ γίνετ' ὀλοῖνα δυνατώτερη καὶ τίς βροντὲς ἀκόμα νὰ σκαπαζῇ, βοὴ ἄγρικ, κρῖα, διαολικὸ ξεφάντωμα! Τὰ κουπιά τίποτε πῶς δὲν κᾶνανε! Τὸ βαρκακί ἔκοψε τὸ δρόμο του, παρὰδερνε δῶθε κείθε κι ἄρχισε σὲ τὸ τέλος νὰ στριφογυρᾷ, σὰν τὸ νικημένο στὸ παλεμὸ πρὶν φᾶν χῶμα ἢ πλάτη του!

— Χαθῆκαμε! Ἄχ, μωρὰ σκύλο γέρο Νικόλα! μὰς πῆρες τὸ ἰακμό σου, ἀντίχριστε! — φώναζε βρχνάκι ὁ Ἀράπης κᾶνοντας τὸ σταυρὸ του...

— Παναγιὰ μου — φώναζ' ἡ Μαριώ—κάν' τὸ θάμα σου, Παναγιῶτα μου χουτῆ, Φανερωμένη μου!

Ξάφνου ἀπὸ ψηλά, πὺ τὰ πλάγια τοῦ πανύψηλου βουνοῦ ποὺ μπρὸς τους σὰ χάρος στηλιωνότανε, ἄλλο μπουρλί μ' ὀρμὴ κατέβηκε κατὰ πᾶνου τους, σὰ νᾶθελε νὰ τοὺς πετάξῃ μακριὰ του, νὰ τοὺς ξορήσῃ μαζί μὲ τὰ κύματα, ποὺ σὰ λυταπαιμένη ὀχρῶς χυμοῦσαν πᾶνω του νὰ τὸ ριζοράνε! Καὶ τὸ βαρκακί σπᾶθηκε τότε γιὰ μιὰ στιγμή, σὰ σαστισμένο, μὲ ξέροντας ποῦθε νὰ πάη, κ' ὑστερες ἄρχισε νὰ φέρνῃ γύρες, γύρες, φεύγοντας ἀπ' τὰ βράχια ποὺ τὸ φοβιρίζαν.

— Πίσω δὲν πάμε, βρέ παιδιά, εἶπ' ὁ Κώστας, ἢ μούστριψε το μυαλό μου;

— Κουράγιο κ' ἔχει ὁ θεός, εἶπ' ὁ Ἀράπης χαρωπός· μὰς διώχνει τὸ σκαφανικὸ κατὰ τὸ πέλαο!.. Τὸ τιμόνι δεξιά, μὲ Σόφο, τὰ μάτια σου τέσσερα!

Ἡ βροχὴ ἔταψε. Σὲ λίγο ἡ ἄγρια βροχὴ τῆς ἀκρογιαλιᾶς ἀκούγεται ἀπόκακκα, βουθὴ κι ἀδυνατισμένη τὸ τρακάρισμα μὲ τὰ βράχια πὺ ξεφύγανε καὶ πῶ θαρρετὰ τώρα ζαναίκεται τῆς θάλασσας τὴν ἀγριὰδα. Ὁ ἀγέρας, θάλα θεῖο, τοὺς περνοῦσε Δυτικὰ, κατὰ τὴ Βουλιαγμένη, τὸ ἀπᾶγγο λιμναῖο ποὺ ὁ Ἀράπης διάλεξε γιὰ καταφύγιον τοῦ! Ὅσο κατὰ κεῖ ζυγῶνατε, τὰ κύματᾶ χᾶνανε τὴν πρώτη

καὶ πῶς πολὺ, στὴ λυσικὴ ποίηση, μερικὰ σκαλισμένα κομμάτια τοῦ Ἀλέξανδρου Ραγκαβῆ, καὶ τριῶν γενεῶν Ραγκαβῶν, ἀπὸ τὸν Ἰάκωβον ὡς τὸν Κλέωνα. (*) Πρῶτον νὰ ριζωθῇ, σχεδὸν ἀποκλειστικὰ στὴν ποίησίν μας ἡ δημοτικὴ γλῶσσα, στέκεται πλάι πλάι μὲ τὴ γλῶσσα τῆ σχολαστικῆς. Ἀφίνω τοὺς πῶς παλιούς: τὸν Καλλιούρτην, τὸν Ταυταλίδην ποὺ ἔγραψε ὁ ἴδιος τόσο σωστὰ ὅσο καὶ ἀνυπόφορα τὴν ἀρχαίαν γλῶσσα, καὶ χαριτωμένα καὶ πλούσια τὴ δημοτικὴ τὸν Ἀφεντούλην, τὸν εὐγλωττο καθηγητὴ, μὲ τὸ ζωηρότατο νοῦ τὸ Ζαλακώστα, μαζὶ θαυμαστὴ τοῦ Σολωμοῦ καὶ θῦμα τοῦ ραγκαβισμοῦ. Ὁ Στρατήγησ, ἐδῶ καὶ λίγα χρόνια ἀκόμη, ἔστειλε στοὺς διαγωνισμούς, μαζὶ σειρὰς ἀπὸ καθαρευουσιάνικους καὶ ἀπὸ λαϊκὸγλωσσούς στίχους, ὅσο ποὺ ἔπαψε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Στρατήγησ νὰ εἶναι διγλωσσός. Ὁ Βιζυηνός, ποιητὴς ἀπὸ τοὺς σημαντικώτερους, δημοσιεύει, καὶ ὕστερ' ἀπὸ τὰ 1880, μαζὶ τὴ «Μητέρα τῶν Ἐφτά» στὴν πῶς δημοτικώτερη δημοτικὴ ποὺ γίνεται, καὶ τὸν «Πύργο τῆς Κόρης» στὴν πῶς ἀρχαίαν καθαρεύουσα. Καὶ στίς «Ἀτθίδες Ἀύρες» τοῦ μαλλιοτραβιούνται ὁ ἀφελῆστατος «Σοφιστὸς» καὶ οἱ ἀκαδημαϊκώτατες «Νηρηίδες». Ὅσο ποὺ ἔπαψε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Βιζυηνός νὰ εἶναι διγλωσσός. Τὸ ἴδιο, καὶ ὁ Πολέμησ. Στούς «Σταλακτίδας» τοῦ Δροσίνη, τοῦ ποιητῆ τῶν «Ἀράραντων» καὶ τῆς «Γαλήνης» μαζὶ μὲ τὸν τίτλο φιγουράρουν—μὰ λιγστοὶ πάντα—καὶ στίχοι σὲ ραγκαβικὴ καθαρεύουσα· καὶ ἐμένα οἱ τελευταῖοι μου καθαρευουσιάνικοι στίχοι γινήκανε καὶ δημοσιεύτηκανε στὰ 1886, σ' ἓνα περιοδικὸ τῆς Λειψίας. Ἀνοῦσα στὰ «Τραγοῦδια» τοῦ Ἄϊνε μεταφρασμένα ἀπὸ τὸ Βλάχο, ὕστερ' ἀπὸ τὰ 1880, βρῖσκαται τὸ «Ἄσμα τοῦ Ταρχούζερ», τὸ

μόνο στὴν καθαρεύουσα. Ὁ μεταφραστὴς τοὺς θέλει νὰ δικαιολογηθῇ, νομίζω, σημειώνοντας μέσα ἐκεῖ πῶς τὸ «Ἄσμα τοῦ Ταρχούζερ» εἶσι ἔπρεπε νὰ μεταφραστῇ καὶ ὄχι σὸν τᾶλλα. Ἡ δικαιολογία ἀδεξιώτατη. Ἡ ἀλήθεια εἶνε πῶς τὰ τραγοῦδια τοῦ Ἄϊνε μεταφραστῆκαν ὕστερ' ἀπὸ τὰ 1880, ὅταν ἡ δημοτικὴ εἶχε προχωρήσει, καὶ αὐτὸς ὁ Βλάχος ἀθελα μπῆκε καὶ ἐκεῖνος μέσα στὸ χορὸ τοῦ δημοτικισμοῦ· ἐνῶ ὁ ἱππότης «Ταρχούζερ», μεσαιωνικὴ παράδοση, συνθεμένη μὲ τὸν ἴδιον ἀφελῆ καὶ πλαστικὸ καὶ λαϊκώτατο χαρακτήρα τῆς τέχνης τοῦ Ἄϊνε, μεταφράστηκε κατὰ τὰ 1860. Εἶταν οἱ καιροὶ ποὺ ὁ ἀπάλωτατος Τυπάλδος περνοῦσε γιὰ βαρβαρόγλωσσος, καὶ τοὺς στίχους τοῦ Μαρκοῦ, κάθε φορὰ ποὺ φτάναν ἀπὸ τὴν Κέρκυρα, τοὺς ἐλλεινολογοῦσαν οἱ λογιώτατοι στιχοπλόκοι τῆς Ἀθήνας μόνο καὶ μόνο γιὰ τὴν ἀσκήσια τῆς γλώσσας τοὺς 1» Ἀκόμα στὰ 1875 ποὺ δημοσιεύτηκε ὁ «Ὀρκος», τὸ ἀριστοῦργημα τοῦ Μαρκοῦ, οἱ φιλόλογοι κύκλοι στὴν Ἀθήνα ἀνάξιοι στάθηκαν νὰ τὸ καταλάβουν. Ὁ Μαρκοῦσ χαϊρετήστηκε ὕστερ' ἀπὸ τὰ 1890, καθὼς τοῦ πρεπεῖ, καὶ ἀπὸ τοὺς ἀθηναϊκοὺς κύκλους· καὶ ἡ τιμὴ σὲ μένα, ποὺ ἔδωκα τὸ σύνθημα. Στὸ Φιλαδέλφειο ποιητικὸ ἀγῶνα ὁ φωτεινός του εἰσηγητής, ὁ Πολίτης, κηρύττει ἀπὸ λυτο τὸ δικαίωμα τῆς ποιητικῆς τέχνης γιὰ τὸ μεταχειρισμὰ τῆς δημοτικῆς γλώσσας. Ὁ Ἕμνος τῆς Ἀθηνᾶς, τὸ πρῶτοστεφανωμένο στὸν ἀγῶνα τοῦτο ποίημα, λίγα χρόνια πρῶτῆτερα, θὰ κρινόταν διπλὰ αἰρετικὸ: γιὰ τὴ γλῶσσα του, καὶ πῶς πολὺ γιὰ τὸ ἀρχαῖο θέμα τῆς γλώσσας ἐκεῖνης.

Ἕστερ' ἀπὸ τὸ «Ταξίδι» καὶ μαζὶ καὶ παράλληλα μὲ ὅλο τᾶλλο τὸ ἔργο τοῦ Ψυχάρη, τὰ πρᾶματα τραβᾶνε τολμηρότερα μπροστά, δρασκελιζοντας, νὰ ποῦμε, καθ' ἑμῶς. Ἡ ποιητικὴ γλῶσσα προβαίνει μὲ τὸ λογικώτατο ζετούλιμά της. Βάλληκε πρῶτα πρῶτα καὶ πάτησε ὠρισμένα τμητοῦρια τοῦ πεζοῦ λογοτεχνικοῦ κύκλου (ὁ διάλογος στὸ διήγημα, πχ.) ὕστερα ὀλοτέλα καὶ τὸ μεγάλο κόσμο τὸ μυθοπλαστικό, τὴ Διήγησι, τὴ Μυθιστορία, (Πολυζᾶς, Καρκαβίτσας, Βλαχογιάννης, Ἐφταλιώτης, Ψυχάρης κτλ), ἀκόμα καὶ τὸ ρητορικὸ λόγο. Τὸ δράμα, τὸ θεωροῦσανε, γενικά, ἀκρόπολη τῆς ὑψηλῆς ποίησης, ἐπομένως καὶ τῆς ὑψηλῆς γλώσσας, δηλονότι τῆς καθαρεύουσας (φαίνεται πῶς οἱ Ἕμνοι λ.χ. τοῦ Σολωμοῦ θὰ εἶναι, βέβαια, καλυδάνια τῆς χαμηλῆς ποιησοῦλας). Μολαταῦτα καὶ σ' αὐτοὺς τοὺς ἀκαδη-

μαϊκοὺς διαγωνισμούς τῆς δίκαιης τῆς ποιητικῆς γλώσσας, καὶ σ' αὐτὸ τὸ δράμα, λίγο λίγο, καὶ ἀγάγια ἀγάγια, ἀναγνωρίζονται. Στὸ Βουτυρικό γίνεται πολὺς λόγος γιὰ τὴν «Κατάρη τῆς Μάννας». Στὸ Λασάνειο βραβεύεται ὁ «Πειρατὴς τοῦ Αἰγαίου» τοῦ Δημητρακόπουλου. Ὁ Βερνερδᾶκης μέσα στὴ «Φροσύνη» του καὶ στὴν «Ἀντιόπη» του μεταχειρίζεται—πρῶτάκυστο τότε—καὶ τὴ δημοτικὴ. Σὲ κάποιους ἄλλους δραματικούς διαγωνισμούς ὁ «Γιαννίτσαρος» τοῦ Κκαμπούρογλου παίρνει τὸ πρῶτο βραβεῖο, καὶ τοῦ Χρηστοβασίλη τὸ «Σούλι». Καὶ κατὰ πῶς πολὺ ἀκόμα. Στὸν Παντελίδειο, δραματικὸ διαγωνισμὰ ποὺ ρητὰ ὄρισε ὁ ἴδρυτής του νὰ στέλνωντ' ἔργα γραμμένα ἢ στὴ ἀσυνῆθη καθαρεύουσα ἢ στὴ «ζωντανὴ» λαοῦμένηνη, δημολογώνας, ὅσο ἔμμεσα καὶ ἀθελα, καὶ τὴ μὴ ζωὴ τῆς γλώσσας ποὺ γράφεται.—πρῶτο ἦρθε, καὶ ἀπάνω ἀπ' ὅλα τᾶλλα, τὸ δράμα τοῦ νέου κρητικῆς Κκαλαντζᾶκη, σὲ πεζὸ λόγο, τὴ φορὰ τούτη, λόγος σὲ γλῶσσα ἀνώμαλη κάπως καὶ ἀνυπόσταχτη, μὰ πικτα δημοτικὴ. Τὸ σκιάχτρο τῆς ὑψηλῆς γλώσσας κἀπνός, καὶ διαλύεται. Πρῶτα ἡ ζωνὴ ἐκεῖ καὶ τὸ ὕψος. Καὶ πέρασ' ἓνα χρονικὸ διάστημα ποὺ μέσα στὸ ἴδιο τὸ Βασιλικὸ θέατρο καὶ μ' ὅλη τὴν ἐναντιο τοῦ τραυματικῆς ἐπίθεσι τοῦ Λογιωτατισμοῦ, βασιλεψε αἰρηνικὰ καὶ λαμπρὰ ἡ ζωντανὴ γλῶσσα, ἐγκανισμένη ἀπὸ τὴν «Ὀρίστεια», μὲ ἔργα σὸν τὸ «Χειμερινὸ παραμῦθι» τοῦ Σαῖζπέρου, σὸν τὸ «Φάουστο», σὸν τὴν «Ἰφιγένεια» τοῦ Γκαίτε, σὸν τὴν «Προσάμμη» τοῦ Γριλάτσερ.

Βικστικά καὶ πρόχειρα θέλησα νὰ θυμίσω, πῶς πολὺ μὲ κάποια γεγονότα, πῶς πολὺ μὲ κάποια νοῦμερα, καὶ αὐτὰ βγαλμένα ἀπὸ τὰ στοιχειωδέστερα καὶ τὰ φανερώτερα τῆς ἱστορίας μας τῆς λογοτεχνικῆς σ' ἓνα ὠρισμένο διάστημα χρόνου, πῶς πολὺ μὲ ἀπλὰ διαφοράκια, παρὰ μὲ τὰ ὅπλα κάποιος διαλεχτικῆς, πῶς πολὺ ποσοτικά, παρὰ ποιοτικά, τὸ ἀπλωμα τῆς δημοτικῆς γλώσσας, τῆς γλώσσας μας, καὶ τὸ βαθμιαῖο τῆς ἀναγνώρισμα ἀγάγια ἀγάγια καὶ πρῶτα σὲ ὅλα τὰ εἶδη καὶ σὲ ὅλα τὰ σκαλοπάτια τοῦ στίχου, καὶ ὕστερα καὶ ἀγάγια τὸ πλησίασμά της καὶ πρὸς τὸν πεζὸ λόγο, ὅσο νὰ τὸν ἀδράξῃ καὶ αὐτὸν, καὶ νὰ γινή τὸ ἀποκλειστικὸ του ὄργανο. Τὸ πλησίασμά τοῦτο θάρρηση βέβαια καὶ νὰ κατορθωθῇ καὶ νὰ ἀναγνωρισθῇ.

*) Καὶ τῶρα τελευταῖα στὸν Παντελίδειο ὁ «Βρυκόλακος».

(*) Ὁ κ. Κλέων Ραγκαβῆς κωχῆθηκε κάποτε γιὰ τὸ κατέρωμά του νὰ γράψῃ δράμα ὀλοκληρο χωρὶς νὰ βάλῃ ἓνα θὰ ἢ ἓνα νὰ. Ἀπεναντίας ὁ κ. Γρηγόριος Βερναρδάκης, καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων στὸ Πανεπιστήμιο, ἔνος ἀπὸ κείνους ποὺ θεωροῦνε ἀναγκασίωτα τὴ γλώσσῃ καὶ τὴ βοήθειά τῆς δημοτικῆς γλώσσας γιὰ τὴν ἐξήγησι τῶν ἀρχαίων κειμένων, γιὰ τὴ σωστή, καθαρὴ, καὶ χωρὶς περιφραστικῆς ἀσάφειας ἐξήγησι, ὁ κ. Βερναρδάκης γράφοντας τῶρα τελευταῖα στὴν «Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίδα» μιλεῖ τρυφερώτατα, γιὰ τὸ δυστυχισμένο νὰ, καὶ συμπεραίνει ὅτι «εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη, ὅπως τὸ πολῦτιμον τοῦτο μόνιον ἐξακολουθῇ νὰ διατηρῆται ἐν τῇ γραπτῇ ἡμῶν γλώσσῃ». Πιστεύω πῶς θάρρη ἓνα κειρὸς ποὺ θὰ λένε γιὰ τὴ δημοτικὴ μας γλῶσσα ἀνεπιφύλαχτα καὶ οἱ καθηγητῆς οἱ ἴδιοι τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ὁ, τι ἔγραψε γιὰ τὸ νὰ μονάχα ὁ σεβαστός μου κ. Βερναρδάκης.

ὄρημ' τους καὶ τὸ καϊκάκι κυβερνῶταν' εὐκολώτερα. Ἀνάφαν τὰ κουπιὰ στὰ χέρια τ' Ἀράπη καὶ τοῦ Κώστα, ποὺ σὰ δράκο παλεύανε, σὸν πῆρανε τοῦ ὄχτροῦ τὸν ἀγέρα! Ἐνα μικρὸ φανάρι, ποὺ μπρὸς στὴν πλώρη, σὸν κατάρτι, κρεμάσανε, σὰ βρήκανε πιά λιγάκι ἀνάσα, ἔβριχνε τὸ θημὸ καὶ τρεμουλιάρικο φῶς του σ' ἀγριεμένα μοῦτρά τους καὶ ὅπως σάλευε σὸν ἀγέρα κάθε φορὰ καινούρια ὄψη τοὺς χάριζε, πότε κατακόκκινη, ματοβαμμένη πότε μελιτζανιά, πνιγμένη, πότε γαλαζοπράσινη, σωστὴ ἀντιφεγγιά τῆς νικημένης θάλασσας!

— Τί γίνετ' ὁ Γιάννης, βρε Μαρῖώ; κόμηθήκησ;
— Δέν κραινεῖ γιὰ, δέν κνιέται... Κύρ Γιαγκο μ' δέν μπορεῖς;

Ὁ Γιάννης μας, ἀλήθεια, ζαλισμένος ἀπ' τὴν πολλὴ φουρτούνα, κοίτουσαν ἐκεῖ στῆς βάρκας τὸ πάτωμα σὸν πεθαμένος, μὲ τὰ νεῦρά του ξεχαρβαλωμένα, ἄλλαος καὶ ἀκίνητος! Ἐχῶσε τὸ κεφάλι του σὸν βαθυλόωμα τῆς πρῆμης ποὺ σὸν τουλαπάκι ἀνοιγότανε, καὶ ζάρωσεν, ὅρα τὴν ὥρα περιμένοντας τὸ χαμό τους. Περιαστὴ συντροφίσσα ἡ Μάρῖω κουβαριάστηκε στὰ πόδια του, μαῦρο δάκρυ χύνοντας!

— Καρδιά, μωρὲ Γιάννη, γλυτώσαμε!
Ἀληθινὰ τὰ βιάσανά τους τελιώνανε! Ἡ

καταχνιά λίγο λίγο σκορπίστηκε καὶ τὰ σύγνεφα πέρα κατὰ τὴ Νοτιὰ τραβηχτήκανε. Πίσω τῆς φανερωθήκανε τῶρα τὰ χρωματιστὰ φανάρια τοῦ Καναλιῦ καὶ ζερβά τους ἡ παιχιδιάρικη λάμψη τοῦ καταραμένου Φάρου, ποὺ τόσο κακὸ τοὺς ἔφερε. Σὲ λίγο ἔμεινε καὶ αὐτὴ πίσω, κρύφτηκε ἀπ' τὰ βουνὰ ποὺ περνοῦσανε, καὶ μπρὸς του ξεμπρόβαλε παρήγορα ἡ ἀγκαλιὰ τῆς Βουλιαγμένης. Πέρασανε γοργὰ τὸ λαῖμὸ καὶ γυρίσαν πλώρη κατὰ τὸν Ἄη Νικόλα, τὸ φτωχὸ ρημοκλήσι στὴ γωνιά τῆς λιμνοθάλασσας. Ὀλοῦθε γύρο κλεισμένα τὰ βουνά, σὸν κάστρο θεϊκό, ἀπάτητο, ποὺ διαφέντεβε τοῦ Ἄγιου τὸ λιμάνι. Πάνου σὸν οὐρανὸ κατακυλοῦσαν πάντα κατὰ τὴ Νοτιὰ τὰ σύγνεφα καὶ σκόρπια ποὺ καὶ ποὺ ξεχωρίζαν τᾶστέρια, σὸν πῶς κοντινὰ καὶ πῶς λαμπερὰ πὸ τὰ συνηθισμένα, π' ἀπλῶνανε, θαρρεῖς, τὰ χέρια νὰ χαϊρετήσουνε! Πάν' ἀπ' τὸ βουνὸ ἓνα συγνεφάκι λέφτυνε, ἀνάριψε, κατὰ σὸν ἀφρὸς ἀσημένιος ζουγραφίστηκε στὴ σκοτεινιά, καὶ σιγὰ σιγὰ ξεμπρόβαλε τὸ φεγγάρι, σὸν πανώριο κεφάλι παρθένας στὴ μεταξένια μπόλια του Ξανοῖξανε τότε σιμὰ τὰ βουνά, ἡμέρα, χαμογελασμένα, σὰ νὰ τὰ μάγεψε καὶ αὐτὰ τὸ πλάνο τοῦ φεγγαριῦ κοίταγμα!

— Λίγο ζερβά, μωρὲ Σόφο! Κεῖ κοντὰ στὰ βραχάκια, πούναι σὰ σκάλα, νὰ μὴν παιδεύτουνε τὰ παιδιὰ, πούναι ζαλισμένα. Σία καὶ ἀράξαμε! Δόξα τ' Ἄη Νικόλα!

— Δόξα νᾶχησ, Παναγίτσα μου, προσκυνᾶμε τὴ χάρη σου!—φώναξ' ἡ Μαρῖώ, κάνοντας τὸ σταυρὸ της.

— Ὄχι ἀδερφέ!—μυρμούρισ' ὁ Γιάννης βγαίνοντας ἀπ' τὸν κρυψῶνα του—τὸ παρακάνετε πιά, σὰ νὰ περάσαμε τὴ Μάρη θάλασσα!

— Μπρέ μπρέ! Μωρὲ Γιάννη ζῆσ;

— Αὐτὸς, εἶπ' ὁ Κώστας, μοιάζει σὸν τὴν Ὀβριά. Σὸν κοιλοποῦναι φωνάζει: μέσα Παναγιά! σὰ γεννήση ὁμως: ὄζω Παναγιά! Καλὰ, δέν κοπιάζεις, μάτια μου, νὰ μᾶς κἀνης καὶ ἄλλο τέτοιο ταξιδάκι;

— Βόθηα, μωρὲ Κώστα, νὰ βγῶ... Ὄσου! μούρηται νὰ ξερασω, γυρίζε ἀκόμα τὸ κεφάλι μου... τί ἔνεμο!

— Μπᾶ καλὲ χωρατεύεις;

— Ἐλα, μωρὲ, δός μου τὸ χέρι σου!

— Στάσ' κύρ Γιαγκο, στάσου! Πρῶτη γῶ θὰ περάσω!—εἶπ' ἡ Μαρῖώ, γελώντας τρελλὰ σὸν παιδί, καὶ πήδησε σὸν ἀγριοκάτσικο στὴν ξέρα...

Όμως η αρχή έγινε. Μά δεν είναι εδώ πέρα τόπος να γίνει δαιλία για το άρμα του. Θέλω να παρπάνω να άραδιάσω τα όσα λείπουν στη νέα μας ποίηση για να δείξη δλη της τη δύναμη και για νάνθισή μ' όλα της τα λουλούδια. Η γνώμη μου είναι πως η νέα μας ποίηση είναι προσωρισμένη να ζατυλίξη όλα της τα χαρίσματα στο θέατρο, και να ενεργήση και να θαματουγήση, γινόμενη, απλούστατα (μά και συνθετικώτατα) από καθαρώτερη λυρική, - και δραματική. Κάποια σημάδια μου τονώνουν τη γνώμη. Άρχα γλήγωρα εί ποιητές μας, θέλοντας μη θέλοντας, — πρὸς τὸ θέατρο θί τραβήξουνε, με τὸ δράμα θά μιλήσουνε, με τὸ δράμα, πού, αντίθετα με τὴ γνώμη τῶν πολλῶν, τότε μονάχα είναι στο σημείο του, όταν τὴ σάρκα του τὴ ζωντανεύη ἢ λυρική ψυχῆ. Λυποῦμαι πού δεν έχω καιρὸ νὰ καθιρώσω με παραδείγματα καὶ τὴν ιδέα μου τούτη.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΣΤΡΟΦΕΣ

Μαῦρο μου κῆμα! πρόφτασε τούτη τὴν ὥρα πού πλοσα ξαπλωτὴ τὸν κόρφο σκοτεινιάζει σὸν ἔρνο βράχο πού ξεσπᾷ μ' ἄγρια φέρα, ἀνήμερο φερίο πού ἡ δαρή ἡ ἀναταράζει.

Νὰ μὸυ ρανίσῃ ἡ ἀφροδρούα δὲν ἤρθα τώρα τὰ στήθια τ' ἀπλοιά τὴν λίκρα σου νὰ νοιώσω στὰ παγωμένα χεῖλη μου τώρα πού ἡ μπόρα σὲ δάχνει καὶ ἀπὸ μὴ λαχτάρα νὰ γλυτώσω.

Γιὰ νὰ μὸυ φύγῃ ἡ ἐπιθυμία πού πάντα νοιώθω, κῆμα μικρὸ, γιὰ σὲ ἤρθα νὰ μὸυ ξυανήσῃ τὸ φόβο μὲσ' στὰ σωθικά καὶ κάθε πόθο πού φέρνει ἡ γαλανὴ θωριά σου νὰ μὸυ οβόρη.

Γ. ΖΕΡΒΟΣ

Α. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΡΑΜΑΤΑ

- 1—ΖΩΝΤΑΝΟΙ ΚΑΙ ΠΕΘΑΜΕΝΟΙ
2—Ο ΑΣΩΤΟΣ
3—ΟΙ ΑΛΥΣΙΑΔΕΣ

Πουλιούνται στο γραφεῖο τοῦ Νουμὸ 4 δραχμὲς τὰ τρία. Μοναχὰ οἱ « Ἀλυσιῶδες », τρεῖς δραχμὲς. Στὶς ἐπαρχίαι καὶ στὸ ἐξωτερικὸ στέλνονται δίχως παραπανιστὸ ἔξοδο γιὰ τὰ ταχυδρομικά.

Ο ΝΟΥΜΑΣ, ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Γιὰ τὴν Ἀθήνα Δρ. 8.— Γιὰ τὶς Ἐπαρχίαι Δρ. 7
Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ Δρ. 10.

Γιὰ τὶς ἐπαρχίαι δεχόμεστε καὶ τρίμηνας 2 Δρ. τὴν τριμηνία συντρομὲς.

Κανένας δὲ γράφεται συντρομητὴς ἢ δὲ στέλλει μπροστὰ τὴ συντρομὴ του.

10 λεπτά τὸ φύλλο ἑφτά 10

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στὰ κισόκια (Σύνταγμα, Ὁμόνοια Ἐθν. Τράπεζα Ὑπ. Οἰκονομικῶν, Σταθμὸς Τροχιδόδρομου (Ἀκαδημία), Βουλῆ, Σταθμὸς ὑπόγειου Σιδηρόδρομου (Ὁμόνοια), στὰ βιβλιοπωλεῖα, « Ἐστίας » Γ. Κολάρου καὶ Σακέτου (ἀντίκρυ στὴ Βουλῆ).

Στὴν Κέρκυρα, Πάτρα καὶ Βόλο, στὰ Πρακτορεῖα τῶν Ἐφημερίδων.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Κάλια ἀρχή—Γιατὶ ὄχι Λούθηρος—Ὁ «ἐξελληνισμὸς» τοῦ κ. Λεβίδη—Βολιώτικα κ... «κηρύγματα».

ΛΟΥΘΗΡΟ τονὸ θέλιαν τὸν κ. Γούναρη μερικὲς ἐφημερίδες μας καὶ γ' αὐτὸ δὲν ἐχαριστήθηκαν καθόλου ἀπὸ τὸ λόγο ποδῆγαλε στὴ Βουλῆ «ἐισηγούμενος τὸν Προῶπολογισμὸν» (κατὰ τὴν Κινέτικη φρασεολογία τῶν «Καιρῶν»). Τι μᾶς ἔταξε; Νὰ κατεβάσει τὰ φόρο τῆς Ἰάχαρης καὶ νὰ φορολογήσει κάπως τὸ Κεφάλαιο, με τὸ φόρο πού θέλει νὰ βάλει στὶς Τράπεζες. Αὐτὸ εἶναι ὄλο, φωνάζουνε. Να, μὰ αὐτὸ εἶναι ἀκλήτ, γιατί ὁ ἀνθρώπος ἐπιτέλους φαίνεται πὼς ἔχει κάποια ἀρχή καὶ τὴν ἀρχὴ αὐτὴ ζηταῖ σήμερα δευλὰ δευλὰ νὰ τὴν ἐφαρμόσει.

Κατάρρηση ἢ καὶ λιγότερα τοῦ φόρου τῆς Ἰάχαρης, θά πει ξαλάφρωμα τοῦ λαοῦ, καὶ φόρος στὶς Τράπεζες θά πει πὼς ἐνωσε ἐπιτέλους ἡ Πολιτεία οὐ καιρὸς νὰ ζητήσει κ' ἀπὸ τὸ Κεφάλαιο μερικὰ ἔξοδά της, καὶ ὄχι νὰ τὴ ζηταῖ ὄλα ἀπὸ τὸ φτωχὸ λαό. Κι ὅταν συλλογιστεῖ κανεὶς ὅτι ἴσαμε σήμερα οἱ περισσότεροι Ὑπουργοὶ τῶν Οἰκονομικῶν ἔνα σκοπὸ μοναχὰ εἶχανε, νὰ βάζουνε φόρους χωρὶς νὰ συλλογίζονται καὶ ἀπὸ πού θά βροῦν οἱ φόροι αὐτοὶ—δὲν μπορεί παρὰ νὰ νιώσει κάποιο ἄλαφρὸ ξανάσσομα καὶ με τὸ τοσοῦτὸ λογικὸ καὶ τὸ ἀνθρώπινο πού μᾶς δίνει σήμερα ὁ κ. Γούναρης.

ΟΣΟ γιὰ τὸ Λούθηρο, δὲν ἔφατε ἀκόμα ὁ καιρὸς καὶ μὴ τονὸ ζητᾷμε τοῦ κάκου. Γιὰ νὰ βγεῖ καὶ δῶ ἕνας γεν-

ναὶς μεταρρυθμιστὴς. Ἄλλὰ Λούθηρος, ποῖπει νὰ προηγηθεῖ πρῶτα καὶ ἀρχή; Κάποια κολοσυνεβήθη, πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ μὲρρωση πού μᾶς δείπει ἴσαμε τὴν ὥρα καὶ πρέπει νὰ βοῦμε σὲ θέση πού νὰν τὸ νιώσουμε καὶ νὰν τὸ καλονοήσουμε. Πὼς τὸ γενικὸ καλὸ εἶναι καὶ ἀτομικὸ καλὸ καὶ πὼς ὅταν εὐτυχεῖ ἕνα Κράτος εὐτυχεῖ καὶ τὸ άτομο. Τότε θά βρεθῇ ὁ Λούθηρος: τότε καὶ τότε μοναχὰ θά εἰμαστε ἀξιοὶ νὰ τὴν καλονοήσουμε, καὶ ἂν ὄκμα κρατᾷ δαυλὶ καὶ τρεκούρι στὸ γέρι.

Ὅπως εἰμαστέ: ὄμοιος σήμερα, σὺν πολὺ νὰ μᾶς πέρτει καὶ ὁ κ. Γούναρης.

ΠΑΝΕ πᾶ τὰ φέματα, ἢ Ἑλλάδα θά ἐξελληνισθεῖ καὶ με χαρὰ μᾶς τὸ ἀναγγέλλει ἢ «Ἐστία» σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ παρασμένα φύλλα της.

Καὶ ὁ «Ἐξελληνισμὸς» αὐτὸς θά γίνει αὐτὸ τῆς μεθόδου τοῦ ἀναβαπτίσματος, δηλ. με τὴν ἀπόφαση πού πήρε ὁ κ. Λεβίδης ἐνὰ μετενομάση τὰς κομισόλαις καὶ τὰ χωρία τοῦ Κράτους, τὰ ἔχοντα ἑσινικά ὀνόματα, ἀνάμνησιν περιόδου ταπεινώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ. με ἀρχαῖα Ἑλληνικά ὀνόματα, ἀδιπροβόντας ὁ Μιστριωτοπλήχτος κ. Ὑπουργὸς ἂν μερικὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ ἑσινικά ὀνόματα δοξάσανε στὸ 21 τὴν Ἑλλάδα.

Μπροστὰ σὲ μιὰ τέτοια ἐργὴ ἀπόφαση τοῦ κ. Λεβίδη θυμᾶται κανεὶς ἄθελα τὸν περίφημο κ' ἐπιγραμματικώτατο στίχο τοῦ Παλαμά, πὼς οἱ σημερινοὶ Ρωμιοὶ εἰμαστε

Τῶν Ἐυρωπαϊῶν περιέργια καὶ τῶν Ἀρχαίων παλατοῖ

Γιατὶ ἀληθινὰ παλατοισμὸς τῆς Ἀρχαιότητος ὄθναι καὶ αὐτὸ πού μελετᾷ νὰ κάνει ὁ κ. Ὑπουργός.

ΑΝΑΦΕ καὶ κέρωσε ὁ γλωσσικὸς πόλεμος στὸ Βόλο, καὶ ἀφορμὴ τὸ σκαλεῖο τοῦ κ. Δελμούζου. Κάποις φίλος εἶχε τὴν καλοσύνη νὰ μᾶς στείλει μερικὰ φύλλα τοῦ Βολιώτικου «Κήρυκα», πού παίζει σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι, ρολο τῆς Ἀθηναϊκῆς «Ἀθῆνας», με τίποτα καινούρια δὲν μπορεσαμε νὰ βροῦμε. Τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια: Χυδαῖσμος, ἱεροδοσία, ἀμάθεια, ἐνόττης τῆς φυλῆς—καὶ κολοκώλια στὸ πάτερο. Κυττηγοροῦν τὸν κ. Δελμούζο καὶ γιὰ Ψυχριστὴ, χωρὶς νὰ νιώθουν πὼς ὁ Ψυχριστὴς τομολοῖ τὴν ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια καὶ τὴν ψυχικὴ πηληκαριὰ καὶ πὼς ὁ κ. Δελμούζος αὐτὸ τὸν τίτλο θά τὸν ἔχει γιὰ τιμὴ του.

Ἄς εἶναι συζήτηση σὲ τέτοιες χωντρες ἀνοήσιες δὲ χωρεῖ καὶ ἀδίκαι ἔχασε τὸν καιρὸ τοῦ ὁ κ. Α. Γ. Μ. πού βγήκε στὸ Βελιώτικο «Πρόμαχο» νὰ συζητήσῃ λογικὰ με τοὺς τέτοιους. Ἐνα μοναχὰ μπορεί νὰ παρατηρήσει κανεὶς: Πὼς εἶτε στὴν Ἀθήνα ἀνοῖξει ὁ γλωσσικὸς καυγάς, εἶτε στὴν Πόλη, εἶτε στὸ Βόλο, εἶτε ὅπου ἄλλου, τὰ ἔβια σόπια καὶ μουχλιασμένα καὶ χιλιεσιπομένα ἐπιχειρήματα φέρνουν οἱ λογιώτατοι. Τέσον καιρὸ τώρα λυσάσουνε καὶ ὄμως ὅτε μετὰ καινούρια βρῖσιὰ δὲν τὰ καταφέρνανε ν' ἀνακαλύψουν.

— Γιὰ σου, μωρὴ Μαριώ, γιὰ σου! Ὅτε ντραλάδα, ὅτε τίποτις!
— Ἐνας ἕνας πεταχτήκαν δὲω λούτερα, μὴν τοὺς βάλῃ τὰ γυαλιὰ τὸ κορίτσι, καὶ ὁ Γιάννης μοναχὰ βγήκε με τὴ βοήθεια τοῦ Κώστα, γιατί παραπατούσε καὶ κλωνίζότανε σὰ μεθυμένος. Μαζευτήκαν οὐλοὶ πὸ πέρα, κάτω πὸνα πεύκο φουντωτὸ καὶ περιμέτανε τοὺς βρακάρηδες, πού τραβοῦσαν τὴ βάρκα στὴν ἀμμουδιά, νὰ τὴ συγορέψουν. Κόντεθε μεσὰ νυχτα. Ἡ χαρὰ τῆς σωτηρίας σκέπαζε τὴν κούραση καὶ τὴν πείνα, μὰ τῆς νυχτιάς ἢ παγωνιάς, ὅπως εἶταν ὄλοι τοὺς μουσιδῆς, δὲ χωράτευσε καὶ στὰ κατσάβραχα!
— Πρὶ πρὶ! Γλυτώσαμ' ἀπ' τὴ φορτούνα, νὰ διοῦμε τῶρ' ἄ γλυτώσουμ' ἀπ' τὴν πούντα εἰπ' ὁ Γιάννης τουργουρίζοντας
— Σὰ μείνετε δῶ, εἰπ' ὁ Ἀράνης, βέβαια θά πουντιάζετε! Νὰ μποῦμε, βρεῖ παιδιὰ, μέσ' στὴν ἐκκλησιὰ νὰ ξενοχτίσουμε...
— Πούναι τὸ λοιπὸν αὐτὸ τὸ ρημοκλήσι;
— Νὰ δῶ πᾶρα πᾶνου, σὲ δέκα πατήματα.
— Ἄει γιὰ σου, πάμε!
Ἄληθινὰ μόλις πήγαν πὸ πᾶνου τᾶγαν: ντέψανε, κρυμμένο μεσ' τὰ πεύκα καὶ τὶς ἀγγιλιές,

πούναι καὶ ὁ τόπος γεμάτος, μικρὸ μικρὸ, κάτασπρο, μ' ἕνα πέτρινο σταυρὸ ψηλά στὴ σκεπή, γιὰ προστάτη, με στενὰ παραθύρια, πού ἕνα φῶς ἀχνὸ ἀπὸ μέσα γλυκοχαρίζανε. Ἄσπρο καὶ φωτεινὸ, με τῶ δεινῶνε τὰ κλωνιά, σὰ μάννας ἀγκυλιά πᾶνω του ἀπλωμένα, σφίνταζε καὶ στὴν ἔρημιὰ τὸ φτωχὸ ἐκκλησιὰκὶ σὺν κάτι μαγικὸ καὶ ξύλο, σὺν πλάσμα ψεύτικο σ' ὄνειρο, πού εἶτανε φόβος νὰ χαθῇ καὶ πού τὸ καμάρωνε! Κάποιο μῦρο μυστικὸ χυνότανε τριγύρω καὶ τὴν ἄγρια φύση μέρωνε: δὲ συλλογιζότανε κανεὶς οὔτε τῆς νύχτας τὴ σκοτεινιά, οὔτε τοῦ βουνοῦ τᾶγρῖμα, οὔτε τῶν ζωτικῶ τὸ συναπάντημα. Ὅ πὼς φωτίζει τὶς ψυχὲς τῆς ἐκκλησίας τὸ καντηλάκι! Κάτσανε καὶ σὲ μιὰ πεζούλα νὰ ξεποστᾶσουν καὶ νὰ τὰ ποῦνε. Ὁ Ἀράνης βρῆκε τὸ κλειδὶ τῆς πόρτας, κρεμασμένο δίπλα της, καὶ τοὺς ἀνοῖξε. Μπήκαν ὄλοι μέσα, χωροῦσε δέκα, δώδεκα προσώπατα. Στὸ μικρὸ, παιγνιδιάρικο, τέμπλο, με τὰ πεντέξη κονισματάκια, δυὸ μοναχὰ καντηλία καίγανε, τὸνα στὸν Ἄη Νικόλα καὶ τᾶλλο στὸ Χριστό, διατηρημένα πὸ τοὺς φαραδῆς, πού συχνὰ πᾶνανε στὸ λιμανάκι. Πόσο πατήγορη τοὺς φάνηκε κείνη τὴν ὥρα τ' Ἄη Νικόλα ἢ θωριά, με τᾶσπρα τὰ μαλλιάκια του, τὰ ἤμερα τὰ μάτια καὶ

τὸ γλυκὺ χαμόγελο! Καὶ σὰ ρίξανε τὴ ματιὰ στὸ διπλᾶνὸ κόνισμα τοῦ Χριστοῦ μας, ἄχ πὼς νοιώτανε μέσα στὴν ψυχὴ τοὺς τὰ χρυσὰ του λογικια. Ἐλάτε σὲ μένα ὄλοι σας οἱ ταπεινοὶ τὴν καρδιά, ὄλοι σας οἱ πονεμένοι, ἐγὼ θά σᾶς ἀνακαψῶ, ἐγὼ εἶμαι ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ φῶς!

ΙΑ'

Μέσ' στὴν ἐκκλησιὰ περᾶτανε κούτσᾶ στραβὸ τὴ νύχτα, προφυλαγμένοι ἀπ' τῆς νύχτας τᾶγια. Πρῶτὶ πρῶτὶ, μόλις γλυκοχαρίζε, οἱ βρακάρηδες κατεβήκανε στὸ γιάλο, νὰ τομιάσουν τὴ βάρκα, πού εἶχ' ἀνάγκη ἀπὸ πολλὰ μπαλωμένα. Σὺν ξυπνήσανε καὶ τὰ παιδιὰ ὁ ἥλιος γλυκοροδίξε στὶς κορφὲς τοῦ βουνοῦ, καὶ πὸς χαμηλὰ σκέπαζ' ἀκόμα καταχνιὰ τὰ πλάγια, κρύβοντας τὴ χλωροσιὰ σὺν κηπὸς ἀσάλευτος. Πέρα πέρα, στὸν λιμανιὸ τὸ στένεμα, γυάλιζε σὺν καθέρτης ἢ λούτερη θάλασσα, ὄσρες' ἀπὸ τῆς νύχτας τὸ κακὸ γυληνεμένη, δλη χάση καὶ ὄλοφιά, σὺν πανάρια γυναῖκα πεισματάκια, πού ἔχασε στὰ χὰδια τὰ γυνάτια της! Ὁ ἥλιος ὁ παλλικαράς λίγο λίγο σηκάθηκε κωμαρωτὸς, ρίχνοντας φλογερὲς ματιὰς στὴν

ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΓΩΪΣΜΟ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΕΓΩΪΣΤΑΣ

«Εγωϊσμός ή αγάπη;» Έτσι επιγράφει ένα του άρθρο, που τυπώθηκε στο 283 φύλλο του «Νουμά», ο κ. Δουλιούτσης. Το άρθρο αυτό είναι απάντησις σ' ένα προηγούμενο δημοσίευμα του κ. Βουτιερδίν, το όποιον είχε ο αριθ. 272, με τον τίτλο «Καλοσύνη κι' Αγάπη».

Το περιεχόμενό του μπορεί να διαιρεθῆ σὲ τρία κυρίως μέρη: Το πρώτο, πολύ σύντομο, είναι μια εισαγωγή αρκετά ζωηρή, με αποδοκιμασίες τῶν βιβλίων και τῶν σοφῶν, με αποκλήρυνση τῶν ξένων εγωϊσμῶν, με πέταγμα τῶν φιλοσόφων και με πολεμικές φωνές: «Ανοίξτε τὰ μάτια Σας, κοιτάξτε τὸν κόσμο γύρω Σας, ἄ θετέ νὰ βρῆτε τὴν ἔννοια τῆς ζωῆς. Ἄ θετέ νὰ τῆνε κάνετε δική Σας, βγῆτε καὶ Σεις ὅξω στὴν κίνηση καὶ στὸν ἀγῶνα.»

Αὐτὰ τὰ λόγια ἔχουν μέσα τους μιὰ δόση ἀλήθειας ὅσο και μιὰ δόση ὑπερβολῆς. Ὅτι βέβαια δὲν πρέπει νὰ γίνεται κανεὶς σκληρός τῶν βιβλίων, ὅτι τὸ βιβλίον δὲν εἶναι σκοπός, εἶναι ἀναμφίβολο. Ἄ λά ὅτι, ὡς μέσος γιὰ τὸ ἀνοιγμά τῶν ματιῶν καὶ τὴν κατανόηση τῶν φαινομένων, ὡς ἔπλο γιὰ τὸν κοινωνικὸ ἀγῶνα, εἶναι χρησιμώτατα καὶ πλουσιώτατα, μὴ φαίνεται ἐπίσης, ἐκτός ἀμφισβήτησεως. Κι' αὐτὴ ἡ χρησιμότης τοῦ βιβλίου εἶναι ποῦ τοῦ καθορίζει τὴν προοδευτικὴ του πορεία. Ὅσο γιὰ τοὺς Σοφοὺς καὶ τοὺς Φιλοσόφους, φαίνεται πὸς κι' αὐτοὶ κάποιο ἀναγκαστὸ καὶ χρήσιμο ρόλο παίζουν στὴν Κοινωνία γιὰ ν' ἀνεκδιώνονται καὶ νὰ πληθύνουν διαρκῶς.

Γι' αὐτὸ δὲ βέβαιον τρόπο νὰ ἐνοήσω τὴν ἀγκυράκησιν τοῦ κ. Δουλιούτση. Κ' ἐκεῖνο ποῦ με συγχίζει εἶναι συνήθως ἡ εὐκολία μὲ τὴν ὁποῖαν κατορθώνει νὰ συμβιβάζῃ δύο πραγματὰ ἐντελῶς ἀσυμβίβαστα: Τὰ πρώτα λόγια του τὸν φανεροῦν, ἀτομιστῆ, ποῦ μὲ τὴν ἠθικὴν του συμβουλεύει τὴν ἀπαρνήσιν κάθε ξένου εγωϊσμοῦ. Πέρα κατω ὁμοῦ γίνεται σαθριστῆς, μιλάει ἐπὶ ἐθνικισμῶν γιὰ ἔθνη καὶ πατρίδας καὶ ζητεῖ ἀπὸ τὰ ἔθνη νὰ ὑποτάσσουν τὸν εγωϊσμὸν καὶ τὸ συμφέρον τους στὸν εγωϊσμὸν καὶ τὸ συμφέρον τῆς Φυλῆς. Ποῖς ἐπ' τὰ δύο πρέπει νὰ πιστέψωμε; Ἄς λάβῃ τὴν κόπον ὁ κ. Δουλιούτσης νὰ μᾶς τὸ ἐξηγήσῃ σὲ ἓνα ἄλλο του ἄρθρο.

Τοῦ δευτέρου μέρους τὸ θέμα εἶναι ἐντελῶς φιλοσοφικόν: Πρόκειται νὰ χτυπηθῆ ἡ Ἀγάπη, ἢ ὁποῖαν ἐξομνεῖ ὁ κ. Βουτιερδίν καὶ νὰ ποδειχθῆ ὡς μόνος παράγων τῆς ζωῆς ὁ Ἐγωϊσμός. Κατὰ τὸ συγγραφεὶα τοῦ ἄρθρου μας ἡ Ἀγάπη δὲν ὑπάρχει ποθενᾶ, οὔτε σ' αὐτὰ τ' ἀγελοῖα καὶ κοινωνικὰ ζῶα, ἀλλὰ μόνον ἐγωϊσμοὺς καὶ πόλεμος: κι' ὁ ἐγωϊσμός αὐτὸς εἶναι ἀκριβῶς ἡ πηγὴ κάθε κοινωνικότητος καὶ κάθε συντροφισμοῦ. «Πόλεμος κ' ἐγωϊσμός δεσποζοῦνε τὴ φύσιν, ὀργανικὴν κι' ἀνὸργανη. Αὐτὸς ὁ πόλεμος ἀνάγκασε τὰ περισσώτερα ζῶα νὰ ζῆσυνε κοπαδιαστὰ μὲ ἄλλα ζῶα τῆς ἰδίας φυλῆς γιὰ ν' ἀντισταθῶνε στὸν ὀχτρὸ καλῆτερα καὶ γιὰ ν' ἀποχτήσουνε πῶς ἐφκολα τὰ χρειαζόμενα γιὰ τὴ συντήρησίν τους.» Ἐτσι ἐξηγεῖ καὶ τὴν ἀγάπη τῆς μητέρας πρὸς τὸ παιδί, ὡς «προσταγὴ τοῦ ἐγωϊσμοῦ τῆς Φυλῆς». Ἐτσι ἀκόμα καὶ τὴ φυλετικὴ προσέγγισιν τῶν γενῶν: «Ἡ φυσιολογικὴ ἀνάγκη νὰ ζακολουθήσουνε τὴ φυλὴ τους σπρώχνει τὸ ἓνα γένος πρὸς τ' ἄλλο». Ὅσο γιὰ τὴν τόσο συχνὰ παρατηρουμένη ἔλλειψιν ἀγάπης τοῦ πατέρα πρὸς τὸ παιδί (γάτος, πίθηκος) καὶ ἡ ὁποῖα ἔρχεται ν' ἀνακρίσῃ τὴ δύναμιν τοῦ ἐγωϊσμοῦ τῆς φυλῆς, τὴν ἐρμηνεύει λέγοντας ὅτι ἐπὶ ἀγῆ τῆς πατῆρα τὰ περιώρισε σημαντικὰ ἡ Φύσιν. Κατόπιν περναεὶ στὴν Οἰκογένειαν καὶ τὴν ἐξηγεῖ κι' αὐτὴν ὡς ἀποτέλεσμα τοῦ ἀτομικοῦ καὶ τοῦ φυλετικοῦ ἐγωϊσμοῦ. Ἀλλὰ ὁ Ἐγωϊσμός ἔχει ὡς συνέπεια πάντα τὸν πόλεμον κι' αὐτὸς τὴ διάκρισιν τῶν ἀνθρώπων σὲ ἀδύνατους καὶ δυνατούς. Καὶ ἰδοὺ τὸ στήριγμα τῆς ἠθικῆς του ποῦ συνεπάγεται τὸ παρῆξενον χωρίσμα τοῦ Ἐγωϊσμοῦ σὲ καλὸ καὶ κακόν: «Ὅταν ὁ ἐγωϊσμός εἶναι ὑπερβολικὸς καὶ πάει ἐναντὶα στὸ νόμον τῆς Φύσεως ποῦ θέλει (1) πάντα τὸ δυνατότερον νικητῆ, εἶναι κακόν». Ἐπειτα μπαίνει στὴ Ζωὴ καὶ κάνει ἓνα ταξιδεὶ ὡς τὴν Ἀραβίαν, τὴν Ἰνδία καὶ τὴν Κίνα. Ἐκεῖ παντοῦ βλέπει τοὺς ἀνθρώπους χωρὶσμῶν σὲ δυνατούς καὶ ἀδύνατους, σὲ καταχτητῆς καὶ δούλους. Συμπεραίνει λοιπὸν πὸς αὐτὸ εἶναι τὸ μόνον φυσικὸ καὶ λογικὸ καὶ πὸς οἱ ἰδέες τῆς Καλοσύνης καὶ τῆς Ἀγάπης, τῆς ἰσότητος καὶ τοῦ Σοσιαλισμοῦ εἶναι θεωρίαι ἀρρωστικαί, βγαλμένες ἀπὸ τὰ βιβλία (1) καὶ ἀρετῆς ὀχλοκρατικῆς πῶς δὲν ἔχουνε καμμὴν σχέση μὲ τὴ Ζωὴ καὶ μὲ τὴν Ἀλήθειαν. Αὐτὴ εἶναι μὲ λίγα λόγια ἡ σειρά τῶν σκέψεων τοῦ κ. Δουλιούτση, ἐναντιὸν τῶν ὁποῖων αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ διαμαρτυρηθῶ.

Ἐκεῖνο ποῦ πρέπει νὰ σημειωθῆ ἐν πρώτοις εἶναι ἡ ἐλαστικότης καὶ ἡ ἀσάφεια τῆς ἐξηγητικῆς ἀρχῆς ποῦ μεταχειρίζεται: Τί εἶναι ἐγωϊσμός; Ἀποῦ τὸν διάλεξε ὡς μέτρο γιὰ νὰ μετρήσῃ ὅλα τὰ πράγματα, δὲ θὰ εἶχε καθῆκον νὰ τὸν ὀρίσῃ καλῆτερα; Τὸ μόνον ποῦ μᾶς λέει εἶναι ὅτι «ὁ ἐγωϊσμός εἶναι μιὰ καὶ μόνη δύναμιν ποῦ βγαίνει ἀπὸ τὸ ἄτομον, γεννᾶ τὴ φυλὴν καὶ τότε παίρνει φυλετικὸν χαραχτῆρα». Τί καταλάβατε; Ἐγὼ δὲν κατάλαβα τίποτε καὶ οὔτε μπορῶ νὰ φαντασθῶ αὐτὴ τὴν περίφημιν δύναμιν (1) ποῦ κατορθώνει νὰ βγῆ (11) ἀπὸ τὸ ἄτομον, νὰ γεννήσῃ (111) μιὰ ὀλοκληρὴ φυλὴν καὶ κατόπιν νὰ μεταβάλλῃ τὸ χαραχτῆρα τῆς (12) καὶ νὰ γίνῃ φυλετικὴ. Τέτοιαι ἀρρωστικαὶ καὶ μεταφυσικότητες ἐκπλήσσουν ὅταν παρουσιάζονται μὲ ἐπιστημονικῆς ἀξιώσεως. Τὰ ἴδια κι' ὅταν μᾶς μιλήσῃ γιὰ τὸ φυλετικὸν ἐγωϊσμὸν ἢ γιὰ τὸν ἐγωϊσμὸν τῆς ἀνθρωπότητος, τοῦ ἔθνους, τοῦ Κράτους, τῆς Οἰκογενείας. Παντοῦ φαίνεται ὅτι νὰ φαντάζεται μιὰ δύναμιν, μιὰ μεταρυστικὴ ὄντοτητα, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν πηγάζουν ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἐγωϊσμοὶ. Ἄν οἱ ἐγωϊσμοὶ αὐτοὶ ἔχουν τὴ ρίζαν τους καὶ τὴν πηγὴν τους στὸ ἄτομον, δὲ μᾶς τὸ λέει ποθενᾶ. Καὶ δὲ μᾶς λέει ἀκόμα ἂν πρέπει νὰ συνταυτίσωμε τὴν ἔννοιαν τοῦ ὀρου «Ἐγωϊσμός» μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως «πόλεμος», ὅπως φαίνεται ἀπὸ μερικὰ μέρη τοῦ ἄρθρου, στὰ ὁποῖα μεταχειρίζεται ἀδιακρίτως τὶς δύο λέξεις, ἢ μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ ὀρου «ἐνστικτον πρὸς τὴν αὐτοσυντήρησιν» ὅπως ζητεῖ νὰ πῆ ἡ φράσις: «τὸ ἐνστικτον πρὸς τὴν αὐτοσυντήρησιν φέρνει τὸν ἀτομικὸν ἐγωϊσμὸν», ἂν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πρέπει νὰ χαρακτηρίσωμε ὡς ἐγωϊσμὸν μόνον ὅ,τι ὀδηγεῖ σὲ τὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς τοῦ ἀτόμου ἢ νὰ περιλάβωμε καὶ μερικὰ ἐνστικτα ἢ μερικῆς τάξεως ποῦ ὀδηγοῦν στὴν ἀπόλαυσιν καὶ συγχρόνως στὴν καταστροφὴν. Ἀκόμα καὶ τὴ λέξιν «Ἀγάπη» δὲν τὴν καθορίζει καθόλου καλῶς, συνταυτίζοντάς τιν μὲ τὴν Καλοσύνην καὶ δίνοντάς τιν ἀντιθετικὴν θέσιν ἀπεναντι τοῦ ἐγωϊσμοῦ. Ἡ ἀντίθεσιν τοῦ ἐγωϊσμοῦ δὲν εἶναι ἀγάπη, ἀλλ' ἀλτρουισμός κι' αὐτὸν ἔπρεπε νὰ χτυπησῃ καὶ ν' ἀποδείξῃ, ἂν μποροῦσε, ὅτι ποθενᾶ σὲ τὴ Φύσιν δὲν ὑπάρχει παράδειγμα τοῦ. Καὶ γιὰ νὰ τὸ κάνει αὐτὸ ἔπρεπε νὰ καθορίσῃ προηγήτερα τὶς δύο ἔνοιαι καὶ νὰ τοὺς δώσῃ ἀντικειμενικὴν ἀξίαν. Τί εἶναι ἐγωϊσμός; Τί ἀλτρουισμός; Ἰδοὺ δύο ἐρωτήσεαι ὀχι πολὺ εὐκόλες. Στὴν ἀνθρώπινον ζωὴν λέμε συνήθως ἐγωϊστὰς ὄσους ἀποβλέπουν πάντα στὴ διατήρησιν

καλῆ του, ποῦ γιορτερὰ στολιστικῆς ἀνθια καὶ χάρτα καὶ κλαριὰ γαμῆσε διαμάντια! Ἐνα κοπάδι πρὸβατα περιούσε ψηλά στὴν ραχοῦλα κι ὁ ἠχὸς τῶν κουδουνιῶν γλύκανε τὸν ἀέρα. Ὅλα μιὰ γλύκα, μιὰ χαρὰ! Τὰ παιδιὰ ξεγάσανε καὶ κούρασιν καὶ τρομάρες μπρὸς στὶς ὀμορφίαις ποῦ μάγευαν τὰ μάτια τους καὶ κατεβῆκανε κι αὐτὰ στὸ γυαλόν, νὰ βροῦνε τοὺς βαρκάρηδες. Ὁ Γιάννης ἔτρεχε δῶθε κείθε, ὡς τρελλόπαιδον, μὴ ἀποσταίνοντας νὰ μαζεύῃ βοτάνια γιὰ τὴν συλλογὴν του. Ἡ Μαριώ, ἀφοβῆ πάντα, πετάχτικε μιὰ στιγμὴ στὸν ἀνῆφορον, ποῦ βοσκοῦσανε κουδουνίζοντας τὰ πρὸβατα, καὶ σὲ λίγο κατέθηκε χαρμηπῆ, φέρνοντας μαῦρον ψωμὶ χωριᾶτικο, φρέσκια μυτζήθρα καὶ μιὰ τσανάκα γάλα, ζεστὸ ζεστό, ἀπ' τὰρμεγμα...

— Γιὰ σου, Μαριώ, βράσιισα! Βρὲ ποῦ τὸ συλλογιστικὸν αὐτό, διαλοκοκόριστο;
— Ἄμὲ τί; Κρίμας δὲν εἶτανε νὰ πᾶτε πεινασμένοι;
— Κρίμα, βέβαια, κ' ἄδικο! Δόσε μ' τῶρα μιὰ κομμάτια...
— Ἐ! ἴ! σὶσ' κύρ Κώστα μ'! πᾶς νὰ μ' χύσῃς τὸ γάλα! Μπᾶ σὲ καλὸ σου!
— Μπρὲ δός μου ψωμὶ καὶ ψόφησα!

— Ἄστο γιὰ τὸ ψωμὶ, κύρ Κώστα, θὰ σοῦ κακιώσω! Κάτω τὰ ξεράδια σ'!
— Ὁχοῦ! κοπλιμένο!
— Γὼ θὰν τὸ μοιράσω σ' ὄλλουνοῦς. Ὅριστε μας! Ἀγάγια, ἀγάγια, ὡς ἀρνάκια!
Ἡ Μαριώ δὲ χωράτεθε ὡς εἶτανε κακιωμένη! Τοὺς ἔβανε νὰ κάτσουνε χάμου, στὴ σειρά, ὡς καλὰ παιδάκια, ὅπως ἔλεγε, καὶ μὲ τὸ τενεκεδάκι ποῦ πῖνανε νερό οἱ βαρκάρηδες τοὺς πότισε τὸ μοσκομυρισμένο γάλα τῆς, ἀρχίζοντας ἀπ' τὸ Γιάννη. Ἐπὶ τὸν ποῦ μοίρασε τὸ ψωμὶ καὶ τὴ μυτζήθρα, μὴ ξεχνῶντας καὶ τοὺς βαρκάρηδες, κ' ἔτσι τέλιωσε τὸ κολατσιὸ μὲ γέλια καὶ πειράγματα.
— Βρὲ Μαριώ, εἶπ' ὁ Κώστας ποῦχε κέφι, γιὰτὶ νᾶρχισε πρῶτα ποῦ τὸ Γιάννη; γὼ ποῦ τράθηξα καὶ κοῦπὶ δὲν εἶχα ψυχὴ!
— Αἰντε πᾶλε ζήλιες! Γιατὶ καὶ ποῦ μικρὸς εἶναι καὶ ποῦ φρόνιμος ἀπ' ὄλλουνοῦς σας!
— Ψέματα τὸ λές, ψέματα!
— Ἀλήθεια λέω!
— Γιὰ νὰ ἰδῶ τὰ μάτια σου! Μωρῆ, φίλῃς σταυρό;
— Ὅχις νὰ σ' πῶ τὴν ἀλήθειαν; Νᾶ! γιὰτ' εἶναι συχαντζάρης! Δὲν τὸ πίνει αὐτὸς τὸ γάλα

τελευταῖος, νὰ περᾶσ' τὸ ποτῆρ' πὸ τὸσα στόματα...
Ψέματα:
— Ἐ καὶ τί σ' ἐγνοιαζε σένα, κοῦτή; ἔς μὴν τῶπινε!
— Ἄμ πῶς γιὰ! Εἶναι καλὸ παλλικαράκι ὁ κύρ Γιάνκος κ' εὐγανικὸ ὡς τὴ μανούλα του...
— Πᾶει νὰ πῆ πὸς τὸν ἀγαπᾶς...
— Ὅλλουνοῦς σας ἀγαπάω!
— Μωρῆ τῆς εἶπε κι ὁ Ἀράνης—δὲ φοβάσαι νὰ τρέχῃς στὶς στᾶνες μοναχὴ σου; Ὅχι σὲ πιάσουν, κακομοῖρα, τὰ τσοπανόπουλα νὰ σὲ σουρομαθήσουνε!
— Ἐἴρω γὼ ποῦ πᾶω καὶ ποιοὺς θὰ βρῶ μπροστά μ' καὶ πῶς θὰ κρατῶ στὸν καθῆνα. Δὲν εἶμαι ζουρλή!
— Ὅαρρῶ πὸς εἶσαι λιγχι...
— Γὼ φταίω—τᾶποκος ὀθηκε θυμωμένη—π' δὲ σας ἄφιναν νὰ τρέβετε τὴν κοιλίαν σας! Ἄμα δᾶ!
— Ἀπῆστὲ το, παρακαλῶ, τὸ κορίτσι, μουρμούρισ' ὁ Γιάννης, λίγο ψυχραμένος, βρῆκε τὸν μπελά του γιὰ τὴν καλοσύνην του...
— Αἰντε, πᾶλε, πρῆστασιες!
Ἐτσι τὰ χῶρατα κ' οἱ κουβέντες πηγαίνανε σὲ μάκρος, ὡς νὰ κάνανε κίφι μὲ τὸ καλῆτερον

τῆς ζωῆς τους ἢ στὴν ἀπόλαυση καὶ ἀλτρουιστὰς δόξας θυσιάζουν ἀπολαύσεις ἢ τὴν ζωὴν τους χάριν ἄλλων ἀνθρώπων ἢ ἰδεῶν. Ἀλλὰ ἡ διάκριση αὐτὴ εἶναι μᾶλλον ἠθικολογικὴ παρά ψυχολογικὴ. Κατὰ βάθος καὶ ἐγώσταται καὶ ἀλτρουίσταις κάμνουν τὸ ἴδιο πρᾶγμα: ἀκολουθοῦν τὸ ἐνστικτοῦ ἢ τὴν τάση πού παρουσιάζονται καθὲς φορὰ μέσα τους δυνατώτερα. Ζῶα καὶ ἄνθρωποι διευθύνονται ἀπὸ τὸ αἰσθημα καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάγκη. Τὸ αἰσθημα πηγάζει ἀπὸ τὰ ἐνστικτα πού μᾶς κληρονόμησαν εἰς πρόγονοί μας καὶ ἀπὸ τίς τάσεις πού μᾶς γέννησε ἡ συνθήκη. Ἡ Ἀνάγκη εἶναι ἡ ἐπίδρασις τοῦ Φυσικοῦ, Κοινωνικοῦ καὶ Οἰκονομικοῦ περιβάλλοντος. Αὐτὴ εἶναι ὅλη ἡ πείνησις καὶ ὅλο τὸ δράμα τῆς ζωῆς.

Ἐξετάζοντας, τώρα κανεὶς τὰ ἰσχυρότερα ἐλατήρια τῆς δράσεως, τὰ ἐνστικτα δηλαδὴ καὶ τίς τάσεις καὶ παίρνοντας τὰ κυριώτερα καὶ τὰ γενικώτερα μένον, θὰ μπορούσε νὰ τὰ ὑπαγάγῃ σὲ τρία ἀθροίσματα: 1) Ἔσα ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἀποβλέπουν στὴ διατήρησιν τοῦ αὐτοῦ. 2) Ἔσα ἀποβλέπουν στὴ διατήρησιν τοῦ εἶδους καὶ 3) Ἔσα ὠθοῦν πρὸς ἄλλα ζῶα τοῦ ἴδιου ἢ καὶ διαφορετικοῦ εἶδους ἢ ἀκόμα πρὸς ἰδέες καὶ πρὸς πράγματα. Ἄν ἤθελε νὰ ὀνομάσῃ κανεὶς τὰ πρῶτα ἐγωιστικά, δὲ θὰ εἶχα καμμιά ἀντίρρηση: Γιατὶ ἀπορρέουν ἀπὸ τὸ ἄτομο καὶ ἔχει μόνον τὸ τίρπον ἀλλὰ καὶ τὸ ὄφελόν. Τὰ τῆς δευτέρας ἑμῶς καὶ τρίτης κατηγορίας εἶναι κάπως διαφορετικά. Τείνουν μὲν πρὸς τὴν αἰσθηματικὴν ἰκανοποίησιν τοῦ αὐτοῦ, ἀλλ' ἔχει καὶ πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς του. Τὸ χόρτασμα τοῦ γεννητικοῦ ἐνστικτου π. χ. σὲ πολλὰ ζῶα (ἀπὸ τὴν δημοταξία τῶν ἐντόμων ἰδίως) καὶ σ' αὐτὸ τὸν ἄνθρωπο κάποτε, ἰσοδυναμεῖ μὲ καταδίκη σὲ θάνατον ἢ μὲ μεγάλας καὶ ἀνεπανόρθωτες ζημίας. Πῶς λοιπὸν θὰ μπορούσαμε νὰ τὸ ὀνομάσῃμε ἐγωιστικόν; Ἀλλὰ μήπως εἰς ἀπύχονοι εἶναι πάντα ὀφελίμοι: γιὰ τὸ ἄτομο; Τὰ ζῶα πού σχηματίζουν κοπάδια ἢ κοινωνίας εἶναι ἐλάχιστα μὲ κείνα πού ζοῦν γιὰ λογαριασμό τους καὶ γιὰ τὰ ὅποια κθε νέον ἄτομον τοῦ ἴδιου εἶδους εἶναι ὁ ἐπικινδυνωδέστερος ἐχθρὸς, μὲ τὸν ὅποιο αὐριο θ' ἀντιπολεμήσουν γιὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς τροφῆς. Γιατὶ ὁ μέγας ἀγὼν διεξάγεται πάντα μεταξύ αὐτῶν τοῦ ἴδιου εἶδους, ἀγὼν

κρᾶσι, καὶ ὁ ἥλιος τοὺς πρόκανε πάνω στὸ γλῆντι. Οἱ βαρκάρηδες βλέποντας πῶς δὲν εἶχαν σκοπὸ νὰ ξεκολλήσουν ἀρχίσανε τὴ γκρίνια, πῶς πάει νὰ πιάσῃ μεσημέρι, πῶς στιγμὴ πῶς δὲν μπορούνε νὰ κάτσουνε, γιατί θὰ τοὺς βαλαντώσ' ἡ ζέστη πῶς ὕστερα, καὶ τὰ τέτοια...

- Γιὰ πόση ὥρα, ῥώτης ὁ Γιάννης, φτάνουμε στὸ Λουτράκι μ' αὐτὸ τὸν καιρὸ;
- Οὔτε φύλλο δὲ σιέεται καὶ θὰ πάμε μὲ τὰ κουπιά: βλαστήματα! οὔτε δυὸ ὥρες δὲ θὰ φτάσουμε...
- Κι ἂν θελήτῃ κανεὶς νὰ πῶν πεζί;
- Θὰ κάνῃ γύρα καὶ θέλει πιότερο: βάλε μὲ κάνα ὄρα πάρα πάνω.
- Τί λές, μαρέ! Νά, πῶς ἀπὸ τὸ βουνὸ εἶν' ὁ κάθος μου καὶ θέμω τρεῖς ὥρες νὰ πάμε;
- Ἐτοί σου φαίνεται, κύρ Γιάννη, εἶπ' ὁ Ἀράκης, κάνε πῶς ἀνεβαίνεις τὸ βουνὸ καὶ γλιπουμε!
- Σεῖς νὰ πάτε μὲ τὴ βάρκα: γῶ δὲν τῶχω σκοπὸ νὰ μαραζιάσω μὲς' στὴ ζέστη, πηγχιόντας σὰ χελῶνα: νάχαμε τουλάχιστον τεντα, τραγάσανε!
- Ἐρχομαι καὶ γῶ μαζί σου, κύρ Γιάννη, γῶ τὸν ξέρω τὸ δρόμον καὶ θὰ πάμε γρηγορώτερα φώναξ' ἡ Μαριὸ πρόσχαρη.
- Εἶσαι πονεμένος ἀπὸ ψῆς, θὰ βυλαντώσῃς τόσο δρόμον, μὲ τέτοια λάβρα, καὶ ἔρρωτῆσῃς; Τὴ καμώματα εἶναι τοῦτα, δὲ λυπάσαι τὴ μάνα σου! Ἐλα μαζί μας καὶ θὰ κάνῃς τὸν τιμωρὸν σήμερον...
- Τὰ φρόνιμα τοῦτα λόγια τοῦ κακομαίρη τοῦ Κώστα πῆγανε χαμῖνα. Τὸ κεφάλι τοῦ Γιάννη

ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀσυνείδητος καὶ ἀρνητικός. Δὲν εἶναι λοιπὸν παράδοξον νὰ διαβεβαιῶναι κανεὶς ὅτι τὸ γεννητικὸ ἐνστικτο ἀπορρέει ἀπὸ ἐγωισμό ἢ ἀπὸ θέλησιν πρὸς διατήρησιν τοῦ εἶδους;

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐλατήρια τῆς τρίτης κατηγορίας εἶναι καὶ αὐτὰ ἐντελῶς ἀσυμβίβαστα μὲ τὸν ἐγωισμό. Ὅταν βλέπῃ κανεὶς ἕνα μυρμηγκι νὰ πέφτῃ στὸ νερὸ γιὰ νὰ χρησιμεύσῃ, ὡς γέφυρα στοὺς συντρόφους του, ὅταν βλέπῃ ἕνα σκυλλὶ νὰ πεθαίνῃ ἀπὸ μαρᾶσμόν γιατί ἔχασε ἕνα ἀγαπημένον του πρόσωπον, ὅταν βλέπῃ ἕνα ἐνθουσιώδη νέον νὰ θυσιάσῃται γιὰ ἕνα ἰδανικόν, δὲν εἶναι, θαρῶν, ἀδικαιολόγητος, ἂν ἀποκρούει τὸν ἐγωισμό ὡς γενικὴ καὶ ἀπόλυτη ἐξηγητικὴ ἀρχή. Ἀλλὰ καὶ ἡ πηγὴ τῆς οἰκογενεῆς ἑμῶς καὶ καθὲς κοινωνικότητος δὲν ἔχει καμμιά σχέση μὲ ἐγωιστικὸν προϋπολογισμόν, ἀλλὰ εἶναι ἀσυνείδητο ἀποτέλεσμα τοῦ γεννητικοῦ ἐνστικτου. Ἴδου τί διαβάζω πῶς ἕνα ἀπὸ τὰ βιβλία πού περιφρανεῖ ὁ κ. Δουλεύτης: «Ἡ γεννητικὴ ὀρμὴ εἶναι κείνη πού ἀναγκάζει πολλὰ ζῶα νὰ μαζεύωνται μόνιμα εἴτε πρόσκαιρα σὲ σωρούς (Ἀχινοί, Ὀλοθύρια, Ψάρια) ἢ σὲ κοπάδια (Ἐλάφια, Ἐλέφαντες). Αὐτὴ ἦτον καὶ ἡ ἀφορμὴ τῶν πρώτων κοινωνικῶν συνθέσεων.» Αὐτὰ μὲν νὰ τὰ καταλάβω καὶ νὰ τὰ παραδεχθῶ, ἀλλὰ, ὅταν ἀκούω ὅτι σὴ οἰκογένεια εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ ἀτομικοῦ καὶ τοῦ φυλετικοῦ ἐγωισμοῦ, αἰσθάνομαι τὸ κεφάλι μου νὰ γυρίσῃ ἀνάποδα. Τὰ ἴδια θὰ μπορούσε νὰ πῆ κανεὶς καὶ γιὰ τὴν μητρικὴν ἀγάπην, ἡ ὅποια εἶναι ἀπόρροια ἐνὸς ἐνστικτου συνδεμένου στενώτατα μὲ τὴν γεννητικὴν λειτουργίαν. Ὁ περίφημος ἐγωισμὸς τῆς Φυλῆς, εἶναι ἀνίκανος νὰ τὴν ἐξηγήσῃ γιατί προσκρούει σὲ ἕνα μεγάλο ἐμπόδιον: τὴν διαφορὰ τῆς ἀγάπης μεταξύ τοῦ πατέρα καὶ τῆς μητέρας. Πῶς μπορεῖ νὰ ἐξηγηθῇ αὐτὴ ἡ διαφορὰ; Ὡς περιορισμὸς τῶν καθηκόντων τοῦ πατέρα ἀπὸ τὴν Φύσιν; Ἀλλὰ εἶται κανταντάει καὶ ἡ Φύσις σὰν τὸν Ἐγωισμό, μὴ ἐκσυνείδητη δηλαδὴ μεταφυσικὴ ὄντοτης πού ἀκίπτεται καὶ ἐνεργεῖ ἐν ἐπιγνώσει ἐνὸς ἀποτελέσματος. Ἐτέτοια Φύσις ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ τὴν καταλάβω, ὅπως δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω καὶ τὸν ἐγωισμό ὡς καὶ τι: αὐθόπαρκτο καὶ ὡς πηγὴ ἔλων τῶν φαινομένων τῆς ζωῆς.

Ἄν θελήσωμε τώρα νὰ ρίψωμε μὴ μὰτιὰ στὴν ἀνόργανη Φύσιν, δὲ θὰ μπορούσαμε νὰ βρούμε πούθεν ἀτομικότητες μὲ καθαρώς ἐγωιστικὴς ἐκφάν-

δοσι καὶ ἂν εἶτανε φανερό τῷ δικῷ του, εὐκολα δὲ γύριζε. Τίποτα δὲ στάθηκε δυνατό νὰ τὸν τραβήξῃ, οὔτε κἂν ἡ δόξα νὰ κρατᾷ μονάχος τὸ τιμὸν! Πῆρε μὲ τὴν Μαριὸν τὰ βουνά, σὰν ἀγριοκάτσικον, βάνοντας τὰ δυνατὰ του, μὲς' στὴ λάβρα τοῦ μεσημεριοῦ, καὶ φτάσῃ στὸ Λουτράκι γρηγορώτερα πὸ τοὺς ἄλλους. Στενὸ στενὸ μονοπάτι ἀνεβαίνει στὴ πλάγι τοῦ βουνοῦ, σὰν κορδέλλα, γυρίζει μερικὲς βόλτες, ἔφτανε στὴ ράχη του καὶ χανότανε πίσω, κατεβαίνοντας στὸ ἄλλο πλάγι. Ὁ Γιάννης βιαστικός βιαστικός, λαχανικτεμένος, ἀνέβηκε στὴν κορφὴ τοῦ βουνοῦ καὶ στάθηκε καὶ νὰ ξαπόστᾷσῃ καὶ νὰ γνωρίσῃ καλά τὰ κατὰ πότα τριγύρω. Κατωφαίονταν τῆς Βουλιαγμένης τὸ λιμανάκι, στρωγυλὸ καὶ ἔλοῦθ' ἀπὸ βουνὸ κλεισμένον, σὰ νὰ μὴν εἶχε πούθεν στόμα νὰ βγῇ κανεὶς στὸ πέλαγος. Μὲ τὰ γυληνέμενα νερά του, τὰ σάλευ' α, π' ἀντιφεγγίζαν του βουνὸν τὴν πρασινάδα, κοιμῶταν, θορρεῖν, τὸ μικρὸν λιμανάκι, παραδεδωμένον σ' αὐτοχρημένα ὄνια. Πέρα, δεξιά, μισοκρυμμένον στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ δειντρῶνε, ξεσηπύσε μὲς' στὴ γλαυρόνιὰ τὸ ρημοκλήσι μὲ τὴν χιονόκρητὴ ὄψιν του. Ζεῖθ' ἔγινε σιγὰ σιγὰ στὸ βουνὸ ἕνα μαῦρον σημάδι, γλυττρώνας ἀπαλὰ στὰ κοιμισμένα νερά τῆς λιμνοθαλάσσης, μὲ φόβον μὴ τὸ ξυπνήσῃ! Ἐσμίξῃ μὲ τὸ βουνὸ καὶ λίγο λίγο μετὰ του χάθηκε, σὰ νὰ σκίστηκε καὶ τὸ κατὰ πῆ!

(Στῆλο φύλλο τελιώνει)

σεις, ἀλλὰ μόνον ἕνα βρμητικὸν ρεῦμα μεταλλαγῆς πού προχωρεῖ μὲ διαρκεῖς ἐναλλαγῆς συνθέσεων καὶ ἀποσυνθέσεων, συγκεντρώσεων καὶ ἀποκεντρώσεων, ἀπώσεων καὶ ἔλξεων. Ἀπὸ τὸν αἰθέρα ἴσα μὲ τὸ ράδιο καὶ ἀπὸ τὸν κρύσταλλον ἴσα μὲ τὸ δέντρο καὶ τὸν ἄνθρωπον, ὁ ἴδιος νόμος, ὁ πρῆλλος χορὸς τῆς ἀκούραστης δημιουργίας καὶ τῆς ἀλύπτῃς καταστροφῆς. Τὸ ἄτομον δὲν εἶναι παρά ἡ φόρμα καὶ ἡ φόρμα δὲν εἶναι σκοπός. Τὸ Ἐγὼ εἶναι καὶ τι πού ξεχωρίζεται μὴ στιγμὴ γιὰ νὰ ξεκαχυρίσῃ, καὶ στὸ παντοδύναμον Σύνολον. Ὅπως τὰ κύματα πού σηκώνει ἡ θάλασσα, εἶται καὶ τὰ ἔντα ἔρχονται καὶ περνοῦν, κύματα καὶ αὐτὰ τῆς οὐσίας, πού οὔτε τέλος ἔχει οὔτε ὄρια. Ἡ ἐνοια τοῦ Ἐγὼ δὲν εἶναι παρά ἕνα μεταφυσικὸν κατασκευασμὸν. Ὅλη ἡ ζωὴ μας εἶναι μὴ σειρά ἀντιδράσεων πρὸς τὴν δράσιν τοῦ περιβάλλοντος. Καὶ ἡ ψυχὴ μας καὶ τι πού αἰώνως μεταβάλλεται, μαζί μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ χαρακτῆρα μας, μὲ τίς ἰδέας καὶ τὰ αἰσθηματὰ μας, ἀπὸ τὴν στιγμὴ πού ἡ ὑπαρξίς μας θὰ πῆρῃ τὴ φαινομενικὴ τῆς ἀτομικότητος ἴσα μὲ τὴν στιγμὴ πού θὰ ξαναυθιστῇ στὸ ἀνεξάντλητον Σύνολον. Ἐτοί ἀντιλαμβάνομεθα εἰς τὴν φύσιν καὶ τὴν Ζωὴν, εἰς τὰ παιδιὰ τοῦ Spinoza καὶ τοῦ Goethe, καὶ γι' αὐτὸ περιφρανοῦμε τὸν ἐγωισμό καὶ θεωροῦμε τοὺς ἐγωιστὰς ὡς ἀριστεροφρονεῖς καὶ ὡς βάρβαρους.

(Στῆλο φύλλο τελιώνει)
Freiburg Γ. Ν. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΞΩ ΚΟΣΜΟ

Ἡ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ Ἡ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Σὲ βιβλιοθήκῃ ἀπὸ τὸν Calmann-Levy μὲ καλλιτεχνικώτατη ἀπλότητα ἐκδομένο, μὲ τοῦ κίτρινου τὴν πιὸ εὐγενικὴν χρωματικὰν στὸ ζῶφυλλόν του, στεφανωμένον μὲ λιγερὰ λουλουδάκια, μὲ εἰκόνες πού τίς εἶχε σχεδιάσει ὁ πρόωρα θεισμένος ἀπὸ τὸ Χάρο γιός, ὁ ποιητὴς ζωγράφος Ary Renan, βγήκε στὸ φῶς τὸ νέο ἔργον τοῦ Ἐρίστου Renan, τοῦ μεγάλου πατέρα, μὲ τὸ στερνὸν καὶ ἀπ' ὅσα βρεθῆκανε στὰ χειρόγραφα τοῦ ὕστερ' ἀπὸ τὸ θάνατό του.

Τὸ νέο ἔργον ἔχει τὸνομα ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἡρώα του. «Patrice». Πατρίκιος. (Πατρὴς, ἂν ἀρχαῖα). Εἶναι φιλοσοφικὴ μυθιστορία. Γραμμένῃ στὰ 1849. Ὅταν εἶτανε ὁ Ρενάν εἰκοσιεξή χρονῶν. Ἕνα κομματι μόνον. Ὅσο βρέθηκε γραμμένον. Τὸ ἄλλο σχέδιον τοῦ ἔργου φαίνεται πῶς δὲν εἶτανε δυνατό νὰ τυπωθῇ. Μὰ τὸ κομματι πού ἀπέμεινε (ἀπλώνεται σ' 130 σελίδας) φτάνει γιὰ νὰ μᾶς δείξῃ τὸν τρανὸν μέσον στὰς τρανοὺς συγγραφὰς μὲσα σὲ ὅλην του τὴν δόξαν, φτάνει γιὰ νὰ μᾶς συγκινήσῃ καὶ γιὰ νὰ μᾶς γοητέψῃ. Μάλιστα τὸ κομματιαστό του καὶ τὸ ἀτέλειωτόν του προσδίδει τὴν ἀσύγκριτην ἐκείνην χάριν πού τὴν ἐξέκαμε πολὺ καλὰ εἰς τὴν γῆ τῶν ἀρχαίων λειψάνων καὶ τῶν χαλασμάτων μὲ τὸ τραγῶδιον τῆς Σαπφῶς καὶ μὲ τοὺς στίχους τοῦ Σολωμοῦ.

Εἶναι τὸ πρῶτον καὶ μόνον καθαρώτερον λογοτεχνικὸν ἔργον πού γράφεται τὴ φαντασίαν τοῦ Ρενάν. Ἐπὶ τῆς ὁμορφῆς ἔλασθησαν ἡ ἰστορικὴ καὶ ἡ φιλοσοφία καὶ δὲν τοῦ δώσανε καρὸν νὰ ξεκαχυρίσῃ, σὲ τί τοιαῦτα λογικὰ ἀνθεπαθήματα. Ἐπὶ τὸ ἔκτος τοῦ ρομαντικοῦ λόγου τὸ ἄθροισμα συντάσσεται καὶ μισοκοινοῦται ἀπὸ μὴ μὲσα στὰ φύλλα τοῦ «Patrice». Ὁ τὸ ἔργον τοῦτο - διαβάσωμε στὸ σύντομον πρόλογον τὸ βαλμὲν ὁ βίβλια ἀπὸ τοὺς ἀξίους βιβλιοτῆς καὶ κληρονόμου;

τοῦ Ρενάν—μέ ὅλη του τῆ συντομία, εἶναι μολ-
ταῦτο μιά, πού σ' ἀδράχνει, ζωγραφιά τῶν θρησκευ-
τικῶν ιδεῶν τοῦ Ἐριέστου Ρενάν τῶν ιδεῶν, ὅπως
ἀργότερα τίς ξετύλιξε στά βιβλία του. Καί μέσα
σ' αὐτό δείχνεται ἀπό τὰ νιάτα του πῶς εἶτανε
γιομάτη του ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὴ συγκραταβίση, ἀπὸ τὴν
ὁμορφιά, καὶ ἀπάνου ἀπ' ὅλα ἀπὸ τὴν ἀλήθεια. Τὸ
μυθιστόρημα ξετυλίγεται μέ γράμματα. Ὅπως οἱ
πιδ ἀκουσμένοι καλλιτέχνες καί ποιητές τοῦ περα-
σμένου αἰώνα, καί ὁ Ρενάν χρωστᾷ τὴ βλάστηση
τῆς μυθιστορίας του σ' ἕνα ταξίδι του, πού ἔκαμε
στὴν Ἰταλία. Ἡ Ρώμη τὸν ἔκαμε νὰ αἰστανθῆ καί
νὰ κοιτάξῃ γύρω του μ' ἕνα καινούριο φῶς. Ὁ Πα-
τρῆκιος ἀλληλογραφεῖ μέ τὴν Καικιλία ὕστερα,
μ' ἕνα φίλο του. Ἡ Καικιλία εἶναι μιά ἀπλοϊκὴ
κόρη θεοφοβούμενη. Ὁ Πατρῆκιος εἶναι ὁ ἴδιος ὁ
συγγραφέας. Τὰ νάματα τῆς σοφίας πού βουτή-
χτηκε τοῦ ξεπλύνανε τὸ μῦρο τῆς πίστεως. Τόσο
περίπλοκος καί πολυσύνθετος, ὅσο ἀπλή ἡ ἀγαπη-
μένη του. Ἀγάλια ἀγάλια ὁ φιλόσοφος ξεχᾷ τὸ
μυθιστοριογράφο. Στὰ γράμματα πρὸς τὸ φίλο του ὁ
Πατρῆκιος ξεδιπλώνει καί φανεράνει ὅλη τὴ σύγ-
κρουση τῶν παθῶν του—νὰ πούμε—τῶν παθῶν του
τῶν διανοητικῶν ἥρωας τραγωδίας ψυχικῆς, πού
ὅσο καί ἂν δὲν τὴν πλέκουν ἑξωτερικὲς περιπέτειες
καί βιωτικὰ γεγονότα, δὲν εἶναι γιὰ τοῦτο πιδ λίγο
θλιβερά. Σπαραχτικότερη μάλιστα γιὰ ὅτους γνω-
ρίζουνε τὴν ἀξία τῆς «ἑσωτερικῆς ζωῆς». «Τὴ λαφρὸ
ὑφάδι τῆς μυθιστορίας ἐφανίζεται σχεδὸν ὁλόκληρο
—μὰς λείπει πάλαι ὁ προλογάκις— καί ἡ φιλοσοφικὴ
σκίψη ἀνυψώνεται σὲ κορφὴς πού καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ρενάν
δὲν τίς ξεπέρασεν ἀπὸ τότε.»

Ἡ φιλοσοφικὴ σκίψη. Ἡ ἀμφιβολία. Ὁ δισταγ-
μός. Τὸ αἰώνιο ρώτημα. Διαβάζοντας τὴν «Πα-
τρῆκιος» στοχάστηκα πῶς ἀξιόλογα θὰ μπορούσανε
νὰ τυπωθῶνε στὸ ξωφύλλο τοῦ βιβλίου, γιὰ ρητό,
τὰ λόγια τοῦτα, παρμένα ἀπὸ τὸ δεύτερο τόμο τῶν
«Cahiers de jeunesse» τοῦ Ρενάν, γραμμένων
στὰ 1846. «Ἡ ἀμφιβολία εἶναι τόσο ἕμορφη, πού
παρακαλᾷ τὸ Θεὸ νὰ μὴ μὲ λυτρώσῃ ποτὲ ἀπὸ τὰ
δίχτυα τῆς. Γιατὶ θὰ εἶμουνα τότε λιγότερο ἕμορ-
φος, ἂν καί πιδ πολὺ εὐτυχισμένος!» Καὶ ἀλήθεια.
Οἱ γαληνοὶ καί πλατωνόλαοι ἥρωες τῶν «Φιλοσο-
φικῶν συνομιλιῶν», τὰ ὑψηλότητα πρόσωπα μέσα
στὰ «Φιλοσοφικὰ δράματα» του δὲ σφραγίζονται
ἔτσι μέ τὴν ἀνήσυχον καί τὴν ὀδυνηρὴν χάρη πού
περεχυμένη στέκεται στίς λιγοστὲς σελίδες τῆς δρα-
ματικῆς τούτης καί μόλις σχεδιασμένης ἰδεολογίας.
Ἡ δίψα καί ἡ ἀγωνία τῆς ἀλήθειας τὴν περιπλέ-
κουν καί τὴν πιέζουνε τὴν ψυχὴν του καί τὴν τρα-
βᾶνε σὲ μονοπάτια λαβύρινθων ἀδιαπέραστων. Κ'
ἔρχονται στιγμὲς πού δὲ θέλει τίποτε νὰ παραβλέψῃ,
τίποτε νὰ παρνηθῆ, τίποτε νὰ ρίξῃ καταφρονετικά,
τίποτε καὶ ἀπ' ὅσα στοιχεῖα ἀποτελοῦνε τὸν πολυ-
πρόσωπο τοῦτο Κόσμο, ἀπὸ φόβο μήπως παραβλέψῃ
καί ρίξῃ καὶ ἀπαρνηθῆ μ' ἑκεῖνα κάποιο κομμάτι
τῆς πανίερης Ἀλήθειας. Εἶναι ἡ Εὐριδίκη του.
Καὶ ἀπὸ τὸν Ἄδην εἶναι ἰκανὸς νὰ τὴν ξαναπάρῃ μέ
τὴν ἁρμονία του. Καὶ ὅταν θαρρῆ πῶς τὴν κρατεῖ,
νοιῶθει ἕνα φάντασμα πού ξεγλυστᾷ καί χάνεται.
Ἐχει ὅλη τὴ συνείδηση, τοῦ δυνατοῦ πού στέρεα
πατεῖ καί πιστεύει καί δογματίζει καί λείπει: τοῦτο
εἶναι! καί ἀναλύει καί ψάχνει καί ξεψαχνίζει τὴν
ἀδυναμία του ἀλήθεια καί γοητευτικά. Καί ἡ
ἀδυναμία του εἶναι ἡ δυνάμη του. Καί τὴν ἀμφι-
βολία δὲν ξέρω πῶς τὴν πλάθει σὰν ἕνα μεγάλο
πρεπο κόσμο πανθεϊστικό. Καί κάποτε, ὅταν ζω-
γραφίξῃ τὴ μοναξιά του, καί τὴν ἀδυναμία του
νάγαπήσῃ καθώς ἄλλοι, καί τὸ φόβο πού ἐμπνέει
στίς γυναῖκες ἡ ὑπεροχὴ του, μοῦ θυμίζει τὸ Μωυσῆ
τοῦ Ἀλφρέδου Βινύ, ἐπὶ δυνατὸ καί τὸν ἔρμου.

Ἄξιζει νὰ σημειωθῆ πῶς τρεῖς ἀπὸ τοὺς πιδ
μεγάλους τεχνίτες τοῦ κριτικῆς λόγου στὴ Γαλλία,
ὁ Sainte-Beuve, ὁ Taine καί ὁ Renan, δοκι-
μάσανε κ' οἱ τρεῖς τους νὰ γράψουνε μυθιστορήματα.
Γιατὶ κ' οἱ τρεῖς τους νοιώσανε τὴ μεγάλη ση-
μασία τοῦ λογοτεχνικοῦ εἶδους τούτου, πού, καθὼς
καί ἡ νέα εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ, σχεδὸν τίποτε δὲν πῆρε
ἀπὸ τὴν κλασσικὴ τὴν ἀρχαιότητα. Ὁ πρῶτος
ἔγραψε τὴ μονακική του «Ἡδυπάθεια», ὁ δεύτερος
δοκίμασε νὰ γράψῃ κάτι, μὰ τὰ παράτησε τὰ φι-
λόδοξα σχεδιά του, καὶ ὁ τρίτος μὰς ἔφησε τὸν
«Patrice».

Μέ ὅλη τὴ βαθύτατη σφραγίδα τῆς μεγαλο-
φυίας του, τὴ χάρη τοῦ Ρενάν θὰ μπορούτε κανεῖς
νὰ τὴν πῆ χάρη θηλυκῆ. Μιάς ἰδεωδίκης γυναίκας
ἔχει ἡ ποίησις του ὅλη τὴ λεπτότατη καί τὴ μα-
τεύτρα καί τὴν ἀνήσυχον ὑπερευαίσθησία. Μιάς
ιδεωδίκης γυναίκας ἔχει ἡ γλώσσα του ὅλη τὴν
ἀξίτητη ἀπλότητα καί τὴν ἀξήγητη—μὲ ὅλα τὰ
κοινὰ καί τὰ συνηθισμένα ὀνόματα, μὲ τίποτε φαν-
ταχτεροὶ στολίδι—νιότη. Κάπου εἶπε ὁ Ρενάν πῶς
ἂν ξαναγεννιόταν θὰ ἤθελε νὰ ξαναγεννηθῆ γυ-
ναίκα. Γιὰ τοῦτο καί τὴν καλύτερη μελέτη τοῦ ἔρ-
γου του πού φάνηκε στὴ Γαλλία τὴ χρωστᾷμε σὲ
μιά γυναίκα: στὴν ποιήτρια Μαίρη Ρόμπιντον.

Ὁ σοφὸς ἱστοριογράφος Γαβριὴλ Monod νὰ
πῶς χαρακτηρίζει, ἀνάμεσα σὲ ἄλλα, τὸ Ρενάν:
«Ἡ ὑπεροχὴ του εἶναι τὸ ξεχωριστὸ χάρισμα νὰ
καταλαβαίῃ τὴν ἱστορία καί τὴ φύση μέσα στὴν
ἀτελειότητα ποικιλία τους. Τότε συγκρίνανε μέ τὸ
Βολταίρο, γιατί ὁ Βολταίρος εἶτανε, σὰν καὶ αὐτός,
ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ καιροῦ του· ἀλλὰ ὁ Βολταίρος
δὲν εἶχε οὔτε τὴν ἐπιστήμη, οὔτε τὴν πρωτοτυπία
τοῦ στοχασμοῦ καί τοῦ ἔρους τοῦ Ρενάν. Τότε
συγκρίνανε μέ τὸ Γκαίτε. Ἀλλὰ ὁ Γκαίτε εἶναι πρὸ
πάντων δημιουργὸς καλλιτέχνης καί ὁ δικηνοητικὸς
οὐρανὸς του, ὅσο ἀχανὲς καὶ ἂν ἀπλώνονταν, δὲν μπο-
ροῦσε ν' ἔχῃ, στὸν καιρὸ πού ἔζησε, τὸ πλάτος τοῦ
οὐρανοῦ τοῦ Ρενάν. Κανένας νοῦς δὲ στάθηκε καθο-
λικώτερος καί κατανοητικώτερος ἀπὸ τοῦ Ρενάν τὸ
νοῦ.»

ΤΑ ΠΡΑΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΔΑ·Ι·ΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

Μετεφέρθησαν εἰς τὴν ὁδὸν Σταδίου
43 ἐντὸς τοῦ Χρυσοῦ Οἴκου (Maison
Dorée) τοῦ μεγάλου Κατοπιτροποιεῖου
τοῦ κ. Α. Π. Εὐαγγέλου, ἐναντὶ Στοιχοῦ
Ἀρσάκειου.

Ο ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

— Ὁ κ. Δελμούζος κατηγορήθηκε ἀπὸ τὸ Βολιώτικο
«Κήρυκα» πῶς διδάσκει στὰ κορίτσια τοῦ σχολεῖοῦ του καί
τὸν Ψυχαστιχὴ σ υ γ ρ ᾶ φ ἔ α .. Ἀκρίτα!—καὶ μὴ χειρό-
τερα!

— Ὁ Διγενὴς Ἀκρίτας ἐγίνε καὶ συγγραφέας, καί μάλιστα
καὶ Ψυχαστιχὴς!

— Ὑστερ' ἀπὸ τὸ δῆγμα τοῦ κ. Γ. Ἀθάξου, πού τε-
λιώνετ' ἐπὶ ἄλλο φύλλο, θὰ δημοσιεύουμε στὴν ἐπιφυλ-
λίδα μὰς τὸ «ἠέταυρο», τὸ μονόπρακτο δρᾶμα τοῦ Πύργου
Γκόλφου πού παραστάθηκε πέρσι ἀπὸ τὸ θέατρο τοῦ κ. Οἰκο-
νόμου στὴν Αἴγυπτο.

— Ὁ κ. Πέτρος Βασιλικὸς μὰς ἔστειλε ἕνα μεγάλο

δῆγμα τὴν «Κούλια τοῦ ἀεροπόμου» πού θὰ τὴν ἀργε-
νήσουμε μέ τὸν καινούριο χρόνο.

— Ὁ φίλος Βλαχογιάννης θὰ μὰς δώσει καὶ ἄλλα ἀπὸ
τὰ ἀνέκδοτα περὶ τραγωδία του καί θὰ τὰ δημοσιεύουμε
ἀπὸ ἕνα σὲ κάθε φύλλο.

ΛΑΧΕΙΟΝ

ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΜΕ ΜΙΑΝ ΔΡΑΧΜΗΝ ΚΕΡΔΟΣ 100,000 ΔΡΧ.

ΠΡΟΣΕΧΗΣ ΚΑΗΡΩΣΙΣ

31 Δεκεμβρίου 1908

Τὸ μόνον πατριωτικὸν

Τὸ μόνον εἰλικρινὲς

Τὸ μόνον Ἑλληνικὸν

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. Ἀμαρυλλίδα. Πολὺ καλὸ καί θὰ δημοσιευθῆ ὕστερ'
ἀπὸ δύο τρία φύλλα. Μὰ πρέπει, ἐμεῖς τουλάχιστο, νὰν τὸ
ξέρουμε τὸ ἀληθινὸ σου νόημα.—κ. Βουδ. Boston. Λά-
βαμε τὴ συνδρομὴν τοῦ 908 καί σ' εὐχαριστοῦμε.—κ.
Κοντ. στὴ Γενέβη. Σοῦ στείλαμε τὸ βιβλίον τοῦ κ. Βλα-
στοῦ. Ὁ κ. Χ. φαίνεται τὸ μετάνιωσεν καί δὲ μὰς ἔστειλε
ἀκόμα.—κ. Πουλ. στὴν Κέρκυρα. Λάβαμε καί τὸ τρίτο
κεφάλαιο. Θὰ δημοσιευθῶν ὕστερ' ἀπὸ ἕνα δύο φύλλα καί
τὰ δύο.

ΣΤΟΥ «ΝΟΥΜΑ»

τὸ γραφεῖο (δρόμος Ζήνωνος 2) πουλοῦνται ΜΙΑ ΔΡΑΧΜΗ τ'
ἕνα καί 1,25 φρ. γρ. γιὰ τὸ ἑξωτερικόν, τὰκόλουθα βιβλία
τοῦ ΨΥΧΑΡΗ «Τὸναιρο τοῦ Γιαννιέρη» — τοῦ ΠΑΛΛΗ
«Ἡλιος καὶ Φεγγάρι» — τοῦ ΦΩΤΙΑΔΗ «Τὸ γλωσσικὸ ζή-
τημα καί ἡ Ἐκπαιδευτικὴ μὰς ἀναγέννησις» — τοῦ ΕΦΤΑ-
ΛΙΩΤΗ «Ἱστορία τῆς Ρωμοσύνης», «Μαζώχιστος καί Βρου-
κλάσκας» καί «Νησιώτικα Ἱστορίες» — τοῦ Δ. ΤΑΝΤΑΛΙΑΔΗ
«Οἱ σκίε μου» — τοῦ ΠΑΝΤΕΛΗ ΚΟΡΝ «τὸ Ἀνεχτήμητο»
(δρᾶμα) — τοῦ ΝΑΙΑ ΣΤΑΥΡΟΥ «Θρησκεία καί Πατριδα»
— τοῦ ΣΤΕΦ. ΡΑΜΑ «Τὰ Παλιὰ καί τὰ Καινούρια» — τοῦ
Γ. ΑΒΑΖΟΥ «Ἡ ματιά» — τοῦ Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ
«Ζωντανὸ καί πεθαμένον» καί «Ὁ Ἀσωτος» (δρᾶματα) —
τοῦ ΔΟΥΓΟΥ «Ἀφῆρη καί Χλόη» (μεταφρ. Βουτιερῆ) —
τοῦ ΕΥΡΥΠΙΑΔΗ «Ἡ Μήδεια» (μεταφρ. Περραιφίτη) — τοῦ
ΣΟΦΟΚΛΗ «Ὁ Αἴας» (μεταφρ. Ζήσιμου Σιδερῆ).

Ἡ ΛΙΑΔΑ μεταφρασμένη ἀπὸ τὸν Ἀλέξ. Πάλλη δρ.
2 καί φρ. γρ. 2 1/2 γιὰ τὸ ἑξωτερικόν.

Ὁ ΑΘΡΩΠΙΝΟΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ τῆς κ. Ἀλεξάν-
τρας Παπαδόσκου, χρυσοδεμένος, δρ. 1 1/2 καί φρ. γρ. 2
γιὰ τὸ ἑξωτερικόν.

Τοῦ ΙΔΑ «Μαρτύρων καὶ ἠρώων αἶμα.» δρ. 2.

Τοῦ Γ. ΜΑΡΚΕΤΗ Πλουτολογία (Δρ. 1) — Κριτικὴ
ζου ἄδολου λογιμοῦ τοῦ Κάντ (δρ. 1) — Τὸ δασμολογικόν.
ζήτημα στὴν Ἀγγλία (λερτὰ 50)

Τοῦ Σ. ΣΚΙΠΗ «Ἡ μεγάλη αἰθρα» δρ. 2.

Τοῦ ΔΕΑΝΤΡΟΥ Κ. ΠΑΛΑΜΑ τὰ «Πρῶτα τραγού-
δια» δρ. 1.

Τοῦ ΕΡΜΟΝΑ «τῆς Ζωῆς» δρ. 1.

Τοῦ ΕΛ. ΓΙΑΝΙΑΔΗ «Γλώσσα καί Ζωὴ» δρ. 2.

Τῆς κ. ΕΙΡΗΝΗΣ ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ «Ἀπὸ τὸν κοσμο-
τοῦ σαλονιοῦ» δρ. 1.

Τοῦ ΕΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΥ «Τὸ Μπαμπάκι» δρ. 1.

Τοῦ ΨΥΧΑΡΗ ὅλα τὰ ἔργα ἀπὸ δρ. 4 ὁ τόμος.

Τοῦ Γ. ΣΚΑΛΗΡΟΥ «Τὸ κοινωνικὸ μὰς ζήτημα» δ. 0,50.

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ τοῦ Βλάμη λεπ. 0,50.

Γ: ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΠΡΟΠΥΛΑΙΑ

ΤΟΜΟΣ Α'

Πουλοῦνται δρ. 6 στὰ Γραφεῖα τοῦ «Νουμά».
Γιὰ τὸ ἑξωτερικόν φρ. γρ. 6. Ὅποιος θέλει γράφει
καί στὸ ἴδιο τὸ συγγραφεῖα δρόμος Φωκυλίδου, 34,
Ἀθήνα.